

Bohemistický proseminář

Distanční studijní text

Jan Heczko, Jakub Chrobák, Oskar Mainx, Martin Tichý

Opava 2019

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

Obor: Jazykověda, literatura, literární věda, etika vědy

Klíčová slova: Bohemistika, filologie, jazykověda, literární věda, vědecké a kulturní časopisy a nakladatelství, paměťové instituce, archivy, muzea, citační etika, citační normy, bibliografické normy.

Anotace: Opora seznamuje čtenáře jednak s bohemistikou jako s oborem svého druhu, jednak uvádí obecné okruhy vědecké práce, jako jsou normy zpracovávání odborných textů, citační etika a etika vědy. Konečně se také zabývá paměťovými institucemi a vědeckým i literárním životem.

Autor: **Mgr. Jan Heczko, Ph.D., Mgr. Jakub Chrobák, Ph.D., Mgr. Oskar Mainx, Ph.D., Mgr. Martin Tichý, Ph.D.**

Obsah

ÚVODEM.....	5
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	6
1 POJEM UNIVERZITY A VZDĚLANOSTI.....	7
1.1 Univerzita, její pojem, vznik a funkce	8
1.2 Komunikace v akademickém prostředí	8
1.3 Slezská univerzita v Opavě	9
2 BOHEMISTIKA JAKO VĚDECKÝ OBOR.....	13
2.1 Pojem filologie – jazyk a literatura	13
2.2 Jazyk a literatura, jazykověda a literární věda	14
2.3 Proč dnes studovat bohemistiku?	15
2.4 Bohemistika v zahraničí	16
3 JAZYKOVĚDNÁ BOHEMISTIKA (LINGVISTIKA)	21
3.1 Lingvistické disciplíny	21
4 LITERÁRNĚVĚDNÁ BOHEMISTIKA.....	25
4.1 Pomezí disciplín, textologie	27
4.2 Výuka literární vědy na SU	28
5 VĚDECKÝ ŽIVOT	30
5.1 Vědecké instituce – vysoké školy a Akademie věd	31
5.2 Vědecké instituce – literární archivy a muzea	31
6 VĚDECKÉ ČASOPISY A NAKLADATELSTVÍ.....	35
6.1 Významné bohemistické časopisy	36
6.2 Vědecké publikace a nakladatelství	38
7 LITERÁRNÍ ŽIVOT	41
7.1 Literární časopisy	42
7.2 Literární ceny	44
8 INFORMAČNÍ ZDROJE V BOHEMISTICE I. (ZDROJE A PUBLIKACE)	47
8.1 Primární a sekundární literatura (prameny a literatura)	47
8.2 Typy odborných publikací: monografie, sborník, časopis	48
9 INFORMAČNÍ ZDROJE V BOHEMISTICE II. (KNIHOVNY A ARCHIVY).....	51
9.1 Knihovny	51
9.2 Literární archiv	55

10	CITACE (CITAČNÍ ETIKA)	58
10.1	Citační etika	58
10.2	Citační norma	60
11	NEJDŮLEŽITĚJŠÍ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE.....	63
11.1	Jazykové slovníky a mluvnice	63
11.2	Slovníky a kompendia literární teorie	66
11.3	Kompendia dějiny literatury, slovníky spisovatelů	67
11.4	Bibliografie	68
12	STUDENTSKÉ PRÁCE (FORMA A NÁLEŽITOSTI)	72
13	SLOVNÍČEK POJMŮ Z LINGVISTIKY A LITERÁRNÍ VĚDY.....	76
13.1	Lingvistika	76
13.2	Literární věda.....	85
	LITERATURA	92
	SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY	93
	PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....	94

ÚVODEM

Milí studenti,

předkládaná studijní opora by vám měla pomoci při studiu předmětu Bohemistický proseminář. Jeho cílem je vás seznámit nejprve s bohemistikou jako svébytným oborem a se všemi náležitostmi, jež tento filologický obor zahrnuje. Tedy se zásadními pojmy jazykovědné a literárněvědné práce. Součástí předmětu jsou rovněž kapitoly o vědeckém i literárním životě, paměťových institucích a obecně o způsobech a metodách badatelské práce v oblasti bohemistiky.

Opora zcela jistě nemůže podat vyčerpávající pohled na tento fenomén. Otevíráme v ní však také problematiku dotýkající se vědecké a citační etiky a také hlavních problémů týkajících se vypracovávání všech stupňů vysokoškolských kvalifikačních prací, tedy od seminárních, přes bakalářské až po magisterské. Autor si je vědom, že uvedené poznatky jsou nutně omezeny rozsahem opory, která zcela jistě není schopna tuto velmi rozsáhlou problematiku citační etiky, dotýkající se filozofie i pedagogiky a vzdělávacího systému obecně, pojmut. S tím souvisí také nezbytnost práce s dalšími materiály a monografiemi z této oblasti. Součástí textu jsou i pokyny pro další studium sekundární literatury, odkazy k primárním textům a odkazy k tutoriálům.

Z distančních prvků zde klademe důraz především na kontrolní otázky, které mají procvičit probranou látku, popř. na úkoly k zamyšlení. Prostor pro další diskusi a pro práci s texty bude především na tutoriálech, ale také v LMS Moodle.

Tento distanční studijní text je součástí kurzu v LMS Moodle, kde najdete další kontaktní informace a prostor pro komunikaci s vyučujícím nad terminologickými problémy nad texty.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Opora má za cíl seznámit studenty s bohemistikou jako vědním a studijním oborem. Ještě před tím však neopomeneme krátký exkurz do pojmů univerzita, vzdělanost a zařadíme bohemistiku do struktury filologických věd. Dále se budeme věnovat hlavním okruhům vědecké práce, jako je např., citační etika, popř. práce s citacemi.

Opora se dále bude zabývat členěním jednotlivých bohemistických disciplín, ať už v bohemistice jazykovědné či literárněvědné a otázkami odborného vědeckého i literárního života. V této souvislosti dále předloží stručné přehledy a charakteristiky vědeckých i literárních časopisů i nakladatelství.

Poslední část opory je ryze praktická, ukazuje na charakteristiku primární a sekundární literatury a na způsoby jejího užívání. Pokračuje příklady citování v textu a otázkami ohledně citování, ale i plagiátorství, to vše v rámci dnešního světa s velmi nekompromisními autorskými zákony. Konečně předestírá i zásadní informace k vypracovávání vysokoškolských kvalifikačních prací: seminárních, bakalářských a magisterských.

1 POJEM UNIVERZITY A VZDĚLANOSTI

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola se zabývá pojmem univerzita a proměnou rolí této instituce. Popisuje základní komunikační dovednosti v univerzitním a akademickém prostředí. Současně naznačuje základní strukturu a status univerzity a její hlavní představitele (rektor, děkani, akademický senát). Přibližuje také strukturu Slezské univerzity v Opavě.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

2 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Představit instituci univerzity, její strukturu a proměny.
  - Popsat základní struktury Slezské univerzity v Opavě.
  - Ukázat základní principy komunikace a etikety v akademickém prostředí.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Univerzita, *Bildung*, *Wissenschaft*, svobodné bádání, humanismus, Wilhelm von Humboldt, akademická etiketa, rektor, děkan.

1.1 Univerzita, její pojem, vznik a funkce

Ne každá vysoká škola je zároveň univerzita. V České republice užíváme označení univerzita pro vysokou školu, která se kromě výukové činnosti věnuje také badatelské, vědecké nebo tvůrčí (umělecké činnosti), realizuje všechny typy studijních programů (bakalářské, navazující magisterské, doktorské) a uděluje nejvyšší akademické tituly – v habilitačním řízení (docent) a v řízení ke jmenování profesorem.

Různé druhy škol známe již ze starověku (akademie, lycea, školy rétoriky), univerzity ve vlastním slova smyslu vznikají až ve středověku. Středolatinický výraz **universitas** je doložen z počátku 13. století ve spojení *universitas magistrorum et scholarium*, tj. obec učitelů a studentů, které ukazuje na samosprávnost, samostatnost a nezávislost univerzity. (Latinské **universitas** pak znamená všeobecnost, souhrn, celek, obec.) Zvláště v pozdním středověku sílily snahy, aby univerzita byla svobodným společenstvím učitelů a žáků, kde se moudrost, vědění a vzdělanost pěstují a rozvíjejí pokud možno stranou vnějších tlaků k jejich služebnosti a přímé instrumentalizaci, např. ze strany církve, později státu nebo dnes potřeb trhu. Již ve středověku stál v čele univerzity volený rektor, jednotlivé fakulty pak vedli děkani. V období humanismu v 16. století získává univerzita kromě významu „společenství studujících a bádajících“ také význam „souhrn vědění“. Výraznými proměnami prošly univerzity během osvícenství a v 19. století, tehdy provedl zásadní reformu univerzit i školství významný německý filolog, filozof a pruský ministr školství Wilhelm von Humboldt (1769-1859). Humboldt kromě jiného opět oživil a posílil ideu samostatné univerzity a definoval její dvojí roli: *Bildung* (vzdělání, výchova, kultivace jedince jako součásti národního společenství) a *Wissenschaft* (svobodné bádání). V závislosti na společenských, politických a ekonomických podmínkách se univerzity proměňovaly i během 20. století, např. v komunistických zřízeních včetně Československa přišly o svou samostatnost a byly podřízeny státní ideologii. Také dnešní doba staví před univerzity řadu těžkých výzev, mezi něž také patří nové promýšlení starých univerzitních idejí a ideálů: Jak (a proč vůbec?) pěstovat univerzitní společenství učitelů a studentů v době informačních technologií a sociálních sítí? Proč vlastně hájit svobodu myšlení a bádání v situaci stále silnějšího tlaku na jednoznačnou praktičnost, upotřebitelnost a aplikovatelnost poznatků a informací? Především humanitní vědy, jejichž součástí je i bohemistika, by se dnes neměly podobným otázkám vyhýbat.

1.2 Komunikace v akademickém prostředí

Akademické svobody vědeckého bádání, umělecké tvorby, výuky, otevřenost různým vědeckým a interpretačním přístupům, svobodné kladení otázek a hledání odpovědí jsou možné jen v prostředí, kde lidé (členové akademické obce, do níž patří i studenti) spolu komunikují kultivovaně, v úctě a s respektem k druhému a jeho názorům. Nepředstavujme si ovšem nějakou idylu nebo selanku. Filosof Ladislav Hejdánek tvrdí, že čím více se lidé hádají a přou, tím pravdy se v jejich rozepři ukazuje. Měl ovšem na mysli diskusi, disputaci, spor, který je věčný, poučený, mající ohled k odlišným stanoviskům a současně

zaujatý společnou snahou rozumět a hledat pravdu. Akademické prostředí je ideálním prostorem pro tento typ „kultivovaného sporu“.

Pokud jde o **akademickou etiketu**, středoškolský zvyk oslovovat všechny pedagogy pane profesore / paní profesorko na vysoké škole neplatí. Toto oslovení zůstává vyhrazeno jen akademickým pracovníkům, kteří opravdu získali nejvyšší vědecko-pedagogickou, resp. umělecko-pedagogickou hodnost profesor. Pedagogy tedy nejlépe oslovujeme podle jejich (nejvyššího dosaženého) titulu: paní magistro / pane magistře, paní doktorko / pane doktore (u titulu PhDr., dr., a Ph.D.), paní docentko, pane docente. Vedoucí pracovníky a činovníky titulujeme buď podle jejich funkce (pane rektore, prorektore, proděkaně, kvestore, tajemníku), nebo nejvyšší získané akademické hodnosti (titulu). V e-mailové komunikaci je vhodné užívat oslovení „vážený pane doktore, vážená paní doktorko / doktore, proděkaně / proděkanko, magistro / magistře, profesore / profesorko“ apod. Pedagogové se mezi sebou v oficiální komunikaci často oslovují „pane kolego / paní kolegyně“, případně „kolego / kolegyně“, v e-mailech pak „vážený (pane) kolego / vážená paní kolegyně“.

Také na studenty se mohou pedagogové obracet jako na kolegyně a kolegy (ovšem studentům, zvláště pregraduálním, oslovovat pedagoga „pane kolego“ spíše nedoporučujeme) nebo formou „pane Nováku, slečno / paní Nováková, případně mohou užít vaše rodné jméno při zachování vykání.

1.3 Slezská univerzita v Opavě

Slezská univerzita v Opavě (SU) je veřejná škola univerzitního typu, která poskytuje terciární vzdělání a uděluje akademické tituly. Jako vzdělávací a výzkumná instituce je zřízena zákonem, podle něhož stojí v čele univerzity **rektor**, který je jmenován prezidentem republiky na návrh akademického senátu univerzity. Nejužší vedení univerzity tvoří spolu s rektorem zpravidla **prorektoři** (v případě Slezské univerzity jsou tři: pro vědu a zahraniční styky, studijní a sociální záležitosti a pro rozvoj), předseda akademického senátu a kvestor, jenž jako akademický správní úředník dbá na zákonné hospodaření a vnitřní správu univerzity. Poradními orgány rektora a vedení jsou vědecká a správní rada. Jednotlivé rady i samosprávné orgány (akademický senát) ustavuje zákon.

Vědecká rada (VR) je zřizována v rámci vysoké školy i jednotlivých fakult. Projednává dlouhodobý záměr vysoké školy, resp. jednotlivých fakult, schvaluje studijní programy (ještě dříve, než jsou posouzeny akreditačním úřadem ministerstva školství), zabývá se habilitačním řízením a jmenovacím profesorským řízením. Správní rada (SR) je dozorčí orgán univerzity, který se většinou věnuje jejímu hospodaření, např. vydává souhlas k nabytí nebo převodu majetku vyšší hodnoty, vyjadřuje se k dlouhodobému záměru školy, rozpočtu, výročním zprávám a dalším záležitostem.

Akademický senát (AS) je samosprávný zastupitelský orgán dané vysoké školy, resp. jednotlivých fakult, tvořený a volený příslušníky akademické obce dané vysoké školy,

popř. fakult. V čele AS stojí předseda. Minimálně třetinu členů AS tvoří studenti (studentská komora). AS se usnává na návrh jmenování rektora nebo děkana, může rovněž rozhodnout o jejich odvolání z funkce. Senát schvaluje a rozděluje rozpočet finančních prostředků instituce a kontroluje jejich využívání, schvaluje vnitřní předpisy, výroční zprávu, dlouhodobý záměr, schvaluje návrh rektora, resp. děkana na jmenování nebo odvolání členů disciplinární komise a vědecké rady, vyjadřuje se k záměru rektora jmenovat prorektory, popř. k záměru děkana jmenovat proděkany. Fakultní senáty kromě jiného schvalují podmínky přijímacího řízení pro jednotlivé studijní obory a vyjadřují se k návrhům studijních oborů.

Vysoké školy univerzitního typu mají své součásti, většinou jede o fakulty. Fakulta je oborově vymezená část univerzity: lékařská fakulta, právnická fakulta, filozofická fakulta apod. Podle legislativy ČR je fakulta samostatná právnická osoba, ovšem k řadě pravomocí jí zmocňuje mateřská vysoká škola. V čele fakulty stojí **děkan** a **proděkani**. Fakulty má vlastní statut, předpisy a orgány: akademický senát vědeckou radu, disciplinární komisi. Disponuje vlastním rozpočtem (projednaným a schváleným AS fakulty), o jehož řádné využívání se stará tajemník fakulty, který je podřízen děkanovi a má na starosti také její technický chod. Fakulty se pak zpravidla člení na jednotlivé oborově vymezené katedry (nebo ústavy). Mezi součásti SU patří Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Fakulta veřejných politik, Obchodně podnikatelská fakulta a Matematický ústav.

Filozoficko-přírodovědecká fakulta (FPF) se dělí na **ústavy**, které realizují výuku akademicky orientovaných, uměleckých i profesně zaměřených studijních oborů. V současné době má naše FPF osm ústavů, včetně Ústavu bohemistiky a knihovnictví. Ten je rozdělen na několik částí. Bohemistickou část tvoří oddělení literární vědy oddělení lingvistiky. Oddělení knihovnictví se věnuje přípravě akademicky vzdělaných knihovníků. Již několik let k tomuto Ústavu patří také umělecké obory, jež mají své místo na oddělení kulturní dramaturgie a oddělení audiovizuální tvorby. Jednotlivá oddělení v rámci ústavu spolupracují, podílejí se na výuce předmětů jiných oddělení, rozvíjejí vědeckou a tvůrčí činnost, organizují odborné konference, výstavy apod. Na ústavu se také nachází kabinet literárněvědné komparistiky.

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Jak byste popsali funkci univerzity v minulosti? Jakou funkci mají univerzity dnes?
2. Jaké další univerzity znáte? Z našeho či jiných regionů ČR.
3. Uveďte základní rozdíl v oslovování pedagogů na SŠ a VŠ?
4. Jak se dělí univerzita a kdo stojí v jejím čele?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Univerzita v minulosti a dnes má poněkud jiné funkce a plní také poněkud jiné role ve společnosti. Totožná by však měla být snaha vytvořit na univerzitách takové prostředí, které bude podporovat kreativní přístup a svobodného ducha zohledňujícího rozmanité postoje a pohledu na skutečnost.

Univerzitní základní způsoby oslovování se řídí podle konkrétních akademických hodnot dané osobnosti. Akademici mezi sebou se oslovují jako „kolegové“, také na studenty se mohou pedagogové obracet jako na kolegyně a kolegy.

ODPOVĚDI

1. V minulosti měla univerzita zejména funkci obce či společenství učitelů a studentů. Dnes, v informačním věku, jsou univerzity vystaveny otázkám po nových rolích v moderním světě, stále by však měly zachovávat základní funkci – být prostorem k svobodnému bádání a diskusi.
2. Např. Univerzita Palackého v Olomouci, Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Pardubice aj.
3. Na SŠ oslovujeme učitele pane profesore, zatímco na VŠ konkrétními akademickými tituly.
4. Univerzita se dělí na fakulty a ty dále na ústavy či katedry. V čele univerzity stojí rektor, v čele fakult pak jednotliví děkani.

DALŠÍ ZDROJE

FEŘTEK, T. *Co je nového ve vzdělávání*. Praha: Nová beseda, 2015.

HOLMEROVÁ, E. *Minimum akademického bontonu aneb Jak neuklouznout na akademické půdě*. Praha: Grada, 2014.

LISSMANN, K. P. *Teorie nevzdělanosti*. Praha: Academia, 2009.

SMEJKAL, V., BACHRACHOVÁ, H. *Lexikon společenského chování*. Praha: Grada, 2001.

pojem univerzity a vzdelanosti

SÚRA, P., KLINCKOVÁ, J. Kto je kto a čo je čo na vysokej škole. Banská Bystrica: UMB FHV, 2004.

---

2 BOHEMISTIKA JAKO VĚDECKÝ OBOR

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V kapitole se setkáme s vymezením filologie, jednoho z vědeckých oborů, který je tvořen dalšími podobory věnovanými jednotlivým jazykovým studiím. Dále se věnuje vymezení jazykovědy a literární vědy a jejich klíčových pojmů: jazyka a literatury. Konečně se také zabývá bohemistikou a jejím významem.

CÍLE KAPITOLY

- Definovat pojem filologie a bohemistika a jejich vzájemné vztahy.
  - Popsat pojmy literatura, jazykověda a literární věda.
  - Ukázat smysl bohemistiky v rámci vysokoškolských studií.
-

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1,5 hodiny

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Jazyk, literatura, lingvistika, literární věda, *littera*, bohemistika.

2.1 Pojem filologie – jazyk a literatura

Filologie je slovo řeckého původu a jeho význam je přátelství nebo láska ke slovu. V klasickém Řecku byl původně jako filolog označován každý, kdo má zálibu v učeném rozhovoru (Platón označuje Sókrata za filologa), později se význam slova rozšířil především na učené (kritické, tj. rozlišující a posuzující) zkoumání řecké minulosti, pokud byla zachována v literárních památkách. Již ve starověku tak být filologem znamenalo sbírat,

uchovávat, rekonstruovat a vykládat kulturní dědictví zachované v jazykových, zejména literárních, památkách.

Po období definování a formování moderních národních států během 19. století rozumíme filologii jako vědě, „jejíž účelem jest poznání ducha některého národa hlavně na základě jazyka a plodů literárních, ale i uměleckých,“ jak uvádí devátý díl Ottova slovníku naučného z roku 1893. Dnes již nehovoříme tak neproblematicky a samozřejmě o duchu národa a vezmeme zavděk strážlivějšímu vymezení, že filologické obory se zabývají hlavně jazykem, literaturou, eventuálně kulturou, historií a zeměpisem (reáliemi) konkrétního národa či skupiny národů. Rozsah zájmu filologie je tedy mnohem širší, než jaký má lingvistika.

Bohemistika, tj. vědecké zkoumání a zpracování češtiny a české literatury, je součástí slovanské filologie, kam patří také slovakistika (zkoumá slovenský jazyk a literaturu), polonistika (vědecký zájem o polštinu a polskou literaturu) apod. Významnou oblast moderního zkoumání jazyka a literatury konkrétních národů a jejich skupin tvoří filologie románská, germánská, baltistika (baltské jazyky a literatury), orientalistika (nauka o orientálních jazycích a literaturách), sinologie (zkoumá čínský jazyk a čínskou literaturu) ad. Předmětem zájmu tzv. klasické filologie jsou staré (neboli mrtvé) jazyky, latina, starořečtina a sanskrt a jejich literatury. Význam pro naši kulturu a civilizaci má filologické studium klasické (biblické) hebrejštiny (a ostatních jazyků Předního východu), která je z velké části jazykem Starého zákona; studium klasické hebrejštiny a posvátných textů židovství a křesťanství jistě není omezeno jen na teologické fakulty a katedry judaistiky.

Jak již bylo uvedeno, zůstává národnostní vymezení jednotlivých filologií zachováno, nicméně současně při zkoumání jazyka a literatury odpovídajícího národa nutně vyvstávají otázky, které nacionální vymezení překračují (např. kolonialismus, vztah k jiným národům a kulturám, problém moci, obecnější otázky literární teorie ad.).

Někdy se uvádí, že filologická tradice dnes pokračuje především v jazykovědě. Tento názor není zcela přesný, neboť zájem i metody současné lingvistiky jsou mnohem širší a rozmanitější. Zároveň je třeba připomenout význam tradiční filologie pro literární vědu. Třebaže v literární vědě dnes přední místo zastává interpretace (často provokativní, překvapivá, jdoucí textu jakoby proti srsti) zůstávají tradiční filologické dovednosti velmi důležité. Filologický popis věcných a jazykových zvláštností textu, způsobů a podob jeho zachování, zřetel k historickému a biografickému kontextu tvoří předpoklad adekvátní interpretace a připomíná, že je většinou zavádějící vykládat text bezprostředně nebo pouhým vciťováním se do něj.

2.2 Jazyk a literatura, jazykověda a literární věda

Jazyk je hlavní prostředek mezilidské komunikace. Je tvořen systémem znaků, což znamená, že v rámci norem (pravidel) platných v určitém společenství vyjadřujeme (tedy

také označujeme) jednotlivými slovy, větami a promluvami své myšlenky, názory, postoje, pocity nebo osoby, věci, stavy, jakož i velmi komplexní či abstraktní jevy.

Jazykověda (lingvistika) se zabývá vědeckým popisem a studiem přirozeného jazyka v celé jeho šíři. Zkoumá současný stav jazyka, jeho vrstvy či plány, útvary národního jazyka, věnuje se jazykovým normám, vývoji jazyka a nářečí. Otázkami vhodného výběru jazykových prostředků a jejich textového zpracování vzhledem k funkci, jakou má daná promluva (text) plnit, se zabývá stylistika, která zároveň definuje různé jazykové styly. Lingvistika spolupracuje s ostatními vědními obory, např. matematikou, sociologií, psychologií, v poslední době též s rozvíjejícími se neurovědami.

Význam a rozsah pojmu literatura je historicky proměnlivý. Latinské slovo literatura znamená „to, co je zaznamenáno písmem“ (latinsky *littera* znamená písmeno), čemuž odpovídá český výraz písemnictví. Ještě během 17. i 18. století lze např. v angličtině či francouzštině zaznamenat užití slov *literature*, resp. *littérature* ve významech mluvnice, dějiny, učenost či vzdělanost (často se tu ani nerozlišují duchovní a přírodní vědy). Německá jazyková oblast definuje literaturu takto široce také během 19. století a v českých slovnících a literárních dějinách počátku 20. století nalezneme, že do literatury patří také všechny vědy o člověku (duchovní, humanitní disciplíny) i novinářství. V literární vědě, která se formuje od konce 19. století, nakonec převládne užší vymezení literatury jakožto beletrie, krásného písemnictví či sdělení s estetickou funkcí. (V literárněteoretických předmětech budeme uvažovat o tom, že sdělením, v němž dominuje estetická funkce, je vyvážáno z potřeby něco přímo a konkrétně sdělovat, aniž tím ztrácí smysl; ten se tak stává nesamozřejmým a vyžaduje interpretaci. Filozof a estetik Immanuel Kant vnímal základní funkci umění jako bezúčelnou, tedy bez konkrétního věcného či praktického účelu či smyslu.) Ostatní druhy textů (vědecké, naučné, dokumentární aj.) nejsou ze zorného pole literární vědy vyloučeny, neboť mohou být důležité pro pochopení textů uměleckých.

Jazykovědu soustředěnou na češtinu a literární vědu zaměřenou na českou literaturu označujeme jako bohemistiku. Její součástí je také didaktika českého jazyka a literatury a jazyková kultura a výchova. Jak již bylo řečeno, patří bohemistika mezi slavistické filologické disciplíny, obecněji mezi humanitní vědy.

2.3 Proč dnes studovat bohemistiku?

K čemu je dobré studovat takovýto obor? Jeho disciplíny se vzájemně doplňují a dovtvářejí celistvý obraz vývoje společnosti a učí nás dívat se na celou řadu každodenních problémů s větším důrazem a citlivostí. Ale jde i o velmi praktické dovednosti. I když řada studentů bohemistiky nemusí hned najít uplatnění jako editoři či odborní badatelé, přesto jim získané dovednosti mohou výrazně pomoci. V dnešní společnosti je např. řada PR firem a reklamních agentur, kde se nevyžaduje nejen dobrý vzhled a schopnost práce v týmu či tzv. *soft skills*, ale též schopnost kriticky myslet a psát, tvořivě používat jazyka a řešit konkrétní zakázky, a právě zkušenost s jazykovým rozborem a četbou, interpretací

a hodnocením literárních děl může umožnit tyto poměrně náročné problémy a výzvy vyřešit. I v novinách, a to na všech úrovních, se předpokládá určitý styl, osobitý, a přitom adekvátní jazykový projev. Pak jde také o konkrétní pracovní uplatnění v příbuzných oborech: korektorské práce nebo dokonce práce redaktorské, vyžadující právě tento typ dovedností: nejen chybu poznat a opravit (což je spíše činnost korektora), ale též pojmenovat, proč ten který jazykový prostředek spíše snižuje konkrétní efekt v určitém typu textu, ať už uměleckém, publicistickém nebo populárně naučném (činnost redaktorská). Současně vznikají nová povolání, u nichž jsou výslovně požadovány výborná znalost češtiny a kreativní schopnosti při práci s jazykem (např. *copywriter* ad.). A právě takovéto znalosti a dovednosti se vyžadují v mediálním prostředí, od novin a internetových magazínů až po televizi či veškeré audiovizuální technologie.

V neposlední řadě jde také o kontakt – a to především poučený kontakt – s literaturou a mateřským jazykem je vždy především velkým vnitřním duševním dobrodružstvím, díky němu tak poznáváme nejen sami sebe, ale i svět okolo nás.

2.4 Bohemistika v zahraničí

Třebaže by se mohlo zdát, že bohemistika je vázána výhradně na studium v ČR, i pro studenty bohemistiky existují zahraniční stáže na různých zahraničních univerzitách. Zahraniční stáž tedy představuje nepochybně neocenitelnou zkušenost, a to i pro studenty bohemistických oborů. Největší programem, který se zaměřuje na evropskou spolupráci v oblasti univerzitního vzdělávání, je Erasmus. V současné době je do tohoto programu zapojena většina veřejných vysokých škol.

Seznam zahraničních center bohemistiky je výběrový a obsahuje tradiční zahraniční evropská pracoviště.

Bulharsko

Sofijski Universitet Sv. Kliment Ochridski

Fakultet po slavjanski filologii

https://www.uni-sofia.bg/index.php/eng/the_university/faculties/faculty_of_slavic_studies/structures

Chorvatsko

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet,

Katedra za češki jezik i književnost

<http://www.ffzg.unizg.hr/zslav/>

Německo

Universität Regensburg, Philosophische Fakultät IV

Institut für Slavistik

<http://www.uni-regensburg.de/sprache-literatur-kultur/slavistik/>

Rakousko

Universität Wien, Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät

Institut für Slawistik

<http://slawistik.univie.ac.at/>

Velká Británie

University of Oxford, Faculty of Medieval and

Modern Languages and Literature

<http://www.mod-langs.ox.ac.uk/czech>

Skotsko

University of Glasgow, School of Slavonic,

Central and East European Studies

<http://www.gla.ac.uk/subjects/cees/>

Bilaterální smlouvy pro Erasmus Ústavu bohemistiky a knihovnictví

Polsko

Uniwersytet Opolski,

Instytut Slawistyki

<http://www.slawistyka.uni.opole.pl/shownews.php?lang=pl&m=1>

Uniwersytet Wrocławski, Wydział Filologiczny

Instytut Filologii Słowiańskiej

<http://www.ifs.uni.wroc.pl/filologia-czeska>

Slovensko

Univerzita Mateje Bela v Banskej Bystrici

Filozofická fakulta, Katedra slovanských jazykov

<http://www.ff.umb.sk/katedry/katedra-slovanskych-jazykov/>

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie

<http://www.uluk.ff.ukf.sk/>

Litva

Vilniaus Universitetas, Filologijos Fakultetas ??

<http://www.flf.vu.lt/>

Německo

Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg

Neuphilologische Fakultät, Slavisches Institut

<http://www.slav.uni-heidelberg.de/>

Georg-August-Universität Göttingen, Philosophische Fakultät

Seminar für Slavische Filologie

<http://www.uni-goettingen.de/de/50802.html>

UKÁZKA

Jonathan Culler: Literatura jako intertextový a sebereflexivní konstrukt

Současní teoretikové tvrdí, že díla jsou vytvářena z jiných děl, že jejich vznik je umožněn předchozími díly, z nichž vycházejí, jež opakují, relativizují, transformují. Tato myšlenka se někdy označuje honosným termínem „intertextualita“. Určité dílo je vztaženo k jiným textům a existuje mezi nimi. Číst něco jako literaturu znamená pojmát text jako jazykovou událost, která má význam ve vztahu k jiným diskursům: například jako báseň, která využívá možností vytvořených předchozími básněmi, nebo jako román, který vynáší na světlo a kritizuje soudobou politickou rétoriku. Shakespearův sonet „Oči mé paní jsou všechno jen slunce ne“ vychází z metafor používaných v tradiční milostné poezii a zároveň je popírá („Nejednu damašskou růži jsem viděl již, žádná však nekvete mé paní ve tvářích“) – popírá je jako způsob velebení ženy, která, „když jde, plouhá se po zemi“. Báseň má význam ve vztahu k tradici, která ji umožňuje.

Jelikož číst báseň jako literaturu tedy znamená uvádět ji do souvislosti s jinými básněmi, porovnávat shody a rozdíly v tom, jak „funguje“ ve srovnání s jinými, je možno číst básně na určitém stupni jako poezii o poezii. Stavějí totiž na procesech básnické imaginace a poetické interpretace. Narážíme zde na další pojem, který sehrává v současné teorii důležitou úlohu: je to „sebereflexivnost“ literatury. Romány jsou na určitém stupni o románech, o problémech a možnostech reprezentace, o tom, jak vtisknout zkušenosti tvar a propůjčit jí význam. *Paní Bovaryovou* je tak možno číst jako sondu do vztahů mezi „skutečným životem“ Emy Bovaryové a tím, jak romantické romány, které čte, i Flaubertův vlastní román dávají zkušenosti smysl. Člověk se v souvislosti s románem (či básní) může vždy ptát, jaký je vztah mezi tím, co dílo implicitně říká o vytváření významových souvislostí, a tím, jak si při vytváření těchto souvislostí samo počíná.

Literatura je činnost, při níž autoři usilují o to, aby literaturu posunuli dál nebo do ní vnesli něco nového, a implicitně je tedy vždy reflexí literatury samé. Opětovně však zjišťujeme, že totéž bychom mohli říci o jiných formách: význam textů nálepek na náraznicích amerických aut může podobně jako u básní záviset na předchozích nálepkách tohoto druhu: slogan *Nuke a Whale for Jesus!* („Atomovku na velryby za Ježíše“) nedává smysl bez *No Nukes* („Pryč s atomovkou“), *Save the Whales* („Zachraňte velryby“) a *Jesus Saves* („Ježíš zachraňuje“), a člověk by tak mohl říci, že *Nuke a Whale for Jesus!* není ve skutečnosti o ničem jiném než o nálepkách na nárazníky. Intertextualita a sebereflexivnost literatury není v konečném důsledku určujícím rysem, nýbrž aktualizací aspektů užívání jazyka a otázek týkajících se reprezentace, jež je možno pozorovat i jinde.

Jonathan Culler: *Krátký úvod do literární teorie*, s. 44-45 (přel. Jiří Bareš), překlad Shakespeara Jan Vladislav.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

1. Zamyslete se nad dalšími příklady uměleckých děl (nejen literárních, ale i výtvarných, filmových apod.) takto „vytvořených“ za pomoci děl jiných či literárněhistorického kontextu, např. vlastnostech určitých žánrů apod.
  2. Podívejte se do slovníků literárněteoretických pojmů na pojem diskurs a vysvětlete jej.
-

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Co je to jazyk?
  2. Co je to filologie a bohemistika?
  3. Jak byste definovali literaturu?
  4. Proč studovat bohemistiku?
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola ukázala na význam pojmu filologie, která zahrnuje studium a bádání o jazycích a literárních dílech určitého národního jazyka. Definovala pojmy jazyk a literatura a v poslední části nastínila možnosti bohemistického oboru v každodenní praxi.

ODPOVĚDI

1. Jazyk je hlavní prostředek mezilidské komunikace.
2. Filologie je nauka o jazyce, literatuře i kultuře určovaná národním aspektem. Bohemistika je vědecké zkoumání a zpracování češtiny a české literatury a je součástí slovanské filologie.
3. Literaturu můžeme definovat buď široce, jako veškeré písemnictví, nebo úžeji, a tedy jako krásnou literaturu, která je specifická svou estetickou funkcí.

4. Odpovězte si každý soukromě na to, proč jste se rozhodli studovat bohemistiku a porovnejte své odpovědi s tím, jaké možnosti uplatnění jsou uvedeny výše.
-

DALŠÍ ZDROJE

CULLER, J. *Krátký úvod do literární teorie*. Brno: Host, 2015.

ČECHOVÁ, M. *Řeč o řeči*. Praha: Academia, 2012.

ŠTOCHL, M. *Jak na VŠ: Bohemistika*. Praha: Akropolis, 2007.

VAŇKOVÁ, I. *Nádoba plná řeči*. Praha: Karolinum, 2014.

---

3 JAZYKOVĚDNÁ BOHEMISTIKA (LINGVISTIKA)

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V kapitole se seznamujeme s tím, co je předmětem zkoumání lingvistiky, jak se dělí na synchronní a diachronní, a dále se zabýváme stručnou charakteristikou jednak lingvistických disciplín základních, obkružujících jednotlivé jazykové plány, jednak dalších nauk.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1,5 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Charakterizovat lingvistickou bohemistiku na její základní rozdělení.
  - Popsat klíčové předměty studia lingvistiky.
  - Vymežit a stručně charakterizovat jednotlivé lingvistické subdisciplíny.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Lingvistika synchronní a diachronní, fonologie, morfologie, lexikologie, syntax, textová lingvistika, Ferdinand de Saussure, *langue*, *parole*, *langage*, textová lingvistika, stylistika, lexikografie, psycholingvistika, sociolingvistika.

3.1 Lingvistické disciplíny

Jazykověda (lingvistika; lat. *lingua* = jazyk) je vědecká disciplína, která zkoumá komplexní jazykovou realitu. Můžeme v zásadě rozlišit obecnou jazykovědu, která se zabývá obecnými, univerzálními otázkami přirozeného jazyka, a jednotlivé úseky jazykovědy specializované na výzkum konkrétních jazyků a jazykových skupin. Ty se pak označují podle toho, kterou skupinou jazyků či konkrétním jazykem se zabývají: např.

jazykovědná baltistika se zabývá jazyky baltskými (lotyština, litevština), jazykovědná slavistika jazyky slovanskými – její součástí je tedy i jazykovědná bohemistika jako úsek jazykovědy zabývající se češtinou.

Lingvistika zkoumá – v obecně přijímaném strukturalistickém rozlišení – jednak jazyk jako systém (fr. *langue*), jednak řeč jako jeho realizaci (fr. *parole*), tedy tzv. komplexní jazykovou realitu (fr. *langage*).

Jádrem jazykovědy jsou dílčí disciplíny, které se zabývají jazykovým systémem. V jazyce můžeme rozlišit jednotlivé hierarchicky uspořádané jazykové roviny (plány) Každému plánu se pak věnuje speciální jazykovědná disciplína:

Plán fonologický – fonologie: plán zvuků majících jazykovou platnost; jednotkou fonologie je foném.

Plán morfologický – morfologie: plán tvaroslovný; jednotkou je morfém tvořený jedním či více fonémy.

Plán lexikální – lexikologie: plán slovníku; jednotkou je lexém tvořený jedním či více morfémy.

Plány syntaktický – syntax: plán větný; jednotkou je věta tvořená jedním či více lexémy.

Plán textový – textová lingvistika: jednotkou je textem tvořený jednou či více vět.

Tyto základní disciplíny se na SU v bohemistických studijních oborech studují v (doporučeném) sledu, který odpovídá této uvedené hierarchii jazykových rovin. Tento sled předmětů tvoří kostru studia jazykovědné bohemistiky.

Předmět fonetika a fonologie má jako náplň uvedení do problematiky fonologického systému češtiny. Kromě toho – jak napovídá název – jsou zde studenti seznámeni i s problematikou jazykovědné disciplíny příbuzné fonologii – fonetiky, která zkoumá konkrétní zvuky lidské řeči a jejich typy, bez ohledu na jejich jazykovou platnost. Příbuzné problematice se věnuje také **ortoepie**, nauka o tom, jak správně vyslovovat.

Pokud jde o **syntax**, ta je vyučována v souvislosti s funkční **morfologií** a gramatikou čili **mluvnicí**, disciplínou zabývající se pravidly vytváření slov a vět. Jednotky morfologického a syntaktického plánu mají na rozdíl od ostatních plánů funkci usouvztažňovací, jejichž úkolem je uspořádat jednotky ostatních plánů.

Textová lingvistika je z výše uvedených disciplín nejmladší, ovšem s úzkou vazbou na nauku tradičnější, stylistiku. Hranice mezi textovou lingvistikou a stylistikou není dosud zcela ustálená a obě disciplíny se leckdy prolínají: u obou z nich je hlavním předmětem jejich zájmu text. **Stylistiku** pak definujeme jako nauku o stylu (výběru jazykových prostředků).

K jazyku jako předmětu vědeckého zkoumání je možno přistupovat v zásadě dvojnásobem: zkoumat jeho stavbu vzhledem k fungování v lidské společnosti, nebo sledovat jeho historický vývoj. Proto Ferdinand de Saussure (1857-1913) hovoří o dvou jazykověděch: lingvistice **synchronní** a lingvistice **diachronní**. Zatímco **synchronní lingvistika** zkoumá jazyk jako (relativně) stálý a aktuálně fungující fenomén, diachronní lingvistika se zabývá proměnami, kterými jazyk prochází v dějinách. Všechny základní lingvistické disciplíny, které byly zmíněny výše, mají svou variantu synchronní a diachronní. **Diachronní** dimenzi jazykovědy představují předměty zabývající se historickou mluvnicí, které se postupně věnují diachronnímu hláskosloví, tvarosloví, lexikologii a syntaxi (od pračeského období do tzv. doby střední, tj. raného novověku).

Kromě základních disciplín zahrnuje jazykověda i řadu dalších, dílčích či pomezních disciplín. Kromě již zmíněných jsou to zejména tyto: **lexikografie** (nauka o sestavování jazykových slovníků jednojazyčných i překladových; má blízko k lexikologii), **dialektologie** (zkoumající nářečí jazyka, která má blízko k diachronním disciplínám). **Korpusová lingvistika** je pak relativně nový obor, který se zabývá sestavováním a využíváním jazykových korpusů, rozsáhlých počítačových souborů textů, které jsou jazykovědně anotovány. Analýzy korpusů dnes využívá většina základních disciplín jazykovědy, ale i literární vědy.

Pomezní disciplíny mohou představovat např. **matematická lingvistika** (zabývá se hlavně počítačovým zpracováním přirozeného jazyka, jeho statistikou, jeho formálně logickým popisem), **psycholingvistika** (zabývá se jazykem jako psychickým faktem, uloženým ve vědomí každého člověka), **sociolingvistika** (studuje jazyk jako společenský fakt, jak „instituci“).

Mezi jazykovědné disciplíny bývá tradičně zařazována také **ortografie**, nauka o správném zápisu jazyka do grafické podoby (pravopis). Pravopis je určitá společenská uzance dobově podmíněná, která nemá charakter jazykového jevu, je vlastně jazyku „vnější“.

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Jak se liší synchronní a diachronní lingvistika?
2. Čím se zabývá morfologie?
3. Co je základní jednotkou textové lingvistiky?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola popisuje základní předměty studia lingvistiky. Jsou jimi zaprvé jednotlivé jazykové plány (fonologický, morfologický, lexikální, syntaktický a textový), nebo jednotlivé předměty dalších disciplín (stylistika, gramatika, ortoepie, lexikografie ad.). V kapitole se zabýváme rovněž i základním dělením lingvistiky na synchronní a diachronní.

ODPOVĚDI

1. Synchronní lingvistika zkoumá jazyk jako (relativně) stálý a aktuálně fungující fenomén, zatímco diachronní lingvistika se zabývá proměnami, kterými jazyk prochází v dějinách.
  2. Morfologie se zabývá pravidly vytváření slov a vět.
  3. Textém.
-

DALŠÍ ZDROJE

- ČERMÁK, F. *Korpus a korpusová lingvistika*. Praha: Karolinum, 2017.
- HJELMSLEV, L. *O základech teorie jazyka*. Praha: Academia, 2016.
- KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.
- SAUSSURE, F. de *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia, 2007.
- ŠTÍCHA, F. (et al.) *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013.
-

4 LITERÁRNĚVĚDNÁ BOHEMISTIKA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola studenty seznamuje s pojmem literární věda a s hlavními okruhy jejího zájmu. Vymezuje také klíčové i pomezí disciplíny literární vědy. Konečně také popisuje způsob výuky této vědecké nauky na SU.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

2 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Popsat pojem literární věda a její klíčové disciplíny.
  - Ukázat pomezí disciplíny literární vědy.
  - Přiblížit způsob výuky literární vědy na SU.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Literární věda, literární historie, literární teorie, literární kritika, naratologie, versologie, genologie, bibliografie, periodizace, sociologie literatury, psychologie literatury, komparatistika, textologie,

---

Literární věda je vědecká disciplína, jejímž předmětem zkoumání je krásná literatura. Tu lze definovat několika způsoby, jeden z nich, o který se zasazovali zejména ruští formalisté a následně i strukturalisté, je ten, že literatura využívá svého jazyka nějakým zvláštním způsobem, její jazyk – na rozdíl např. od jazyka vědeckých děl nebo právnických textů – takzvaně upozorňuje sám na sebe. Jiný názor tvrdí, že literaturu zpravidla chápeme jako imaginativní či fikční slovesnou tvorbu, tedy, že od ní nepožadujeme historická fakta. Ještě jiný pohled poukazuje na literaturu coby produkt určité konvence či po-

zornosti, např. jisté knihy hledáme v konkrétních obchodech, estetický „požitek z četby“ zpravidla neočekáváme např. u receptů nebo právnických norem apod. Současně lze říci, že literární dílo představuje jistý systém, kdy prvky ve všech různých úrovních a plánech jsou navzájem provázány a ve vzájemných vztazích, např. titul básně ve vztahu ke klíčovému tématům a motivům obsaženým v textu.

Pokud jde o samotnou literární vědu, ta je souborem několika speciálních disciplín, literární teorie, literární historie a literární kritiky.

Literární teorie – zkoumá hlavně texty z oblasti krásné literatury, v literárních dílech hledá obecné zákonitosti, které se uplatňují při jejich vzniku (geneze) nebo v momentě, kdy se stávají součástí literární komunikace (čtenářské zkušenosti - recepce). Literární teorie se zabývá tím, co je všem literárním dílům společné, jejich estetickou funkcí, znakovou funkcí apod. Jednou z částí literární teorie je také tzv. poetika literatury, nauka o stavbě a tvaru literárního díla. Literární teorie dále zahrnuje některé speciální vědy, především **genologii** (teorie žánrů), **versologii** (teorie verše) nebo **naratologii** (teorie prózy).

Literární historie – člení literární vývoj na přehledné časové úseky a chápe literární dílo jako součást určitého procesu nebo výsledek určitého diskursu (diskurs = řeč o něčem), která se odehrává v čase. Disciplína studuje jak jevy individuální (konkrétní díla, autoři), tak obecné (literární směry, umělecké styly, estetické proudy). Výchozím bodem je daný literární text konkrétního autora (i v případě díla anonymního), který bývá zařazován do literárněhistorického kontextu jeho osobní tvorby a následně také do kontextů vyšších, do kontextu literatury národní, popř. kontextu literatury světové. Literární historie rovněž zkoumá způsoby dobového přijetí díla, dobová umělecká měřítká apod. Literární historie předpokládá, že struktura literárního textu sice zůstává totožná, ovšem samotné dílo se v průběhu dějin mění, dynamickou složkou je především to, jak bývá „čteno“ a přijímáno v různých historických obdobích (čtenáři, kritiky, jinými umělci apod.). Podmínkou zkoumání literární historie je tzv. **bibliografie**, tedy soupis dostupných literárních pramenů. Důležitým pojmem oboru je také tzv. **periodizace**, čili přehledné členění literárního vývoje na časové úseky, vycházející z historických milníků, např. česká literatura v době pobělohorské, česká literatura období 1945–1948 apod. V současné době jsou někteří badatelé (vycházející z tzv. poststrukturalismu) k tradičním metodám zkoumání literární historie skeptičtí a prosazují pojem *pluralita dějin*, popření univerzálně platného výkladu historických událostí jako takových. Také je v současnosti zpochybňována představa, kdy v literární historii jeden text navazuje a působí na jiný, nýbrž se zohledňuje komplexnost vztahů mezi nimi.

Literární kritika – je jakýmsi prostředníkem mezi literárním dílem a zbytkem veřejnosti (čtenáři, jinými autory, dalšími kritiky atd.). Literární kritika je způsobem literární komunikace a vytváří specifické komunikační prostředí, něco, co lze nazývat literárním životem. Mohla se plně rozvíjet až ve chvíli, kdy byly dány podmínky pro její publikaci (vznik časopisů, novin, almanachů, sborníků). Moderní kritika vzniká v 18. století, a to nejen na stránkách tisku, ale i v salónech, čajovnách, hospodách apod. Je doménou nejen literárních vědců, ale i publicistů, laiků i samotných tvůrců. Literární kritiku lze vnímat

mezi dvěma krajními póly: na jedné straně jako čistě odbornou vědeckou činnost, využívající vědeckou erudici a literárněvědné metody. Na straně druhé pak jako praxi a činnost uměleckou, která předpokládá intuici, umělecký instinkt a užívání uměleckých prostředků; obě tyto krajní polohy se pak mohou setkávat ve specifickém žánru, literárním eseji. Literární kritika je tak součástí literární vědy jen částečně.

4.1 Pomezí disciplín, textologie

Kromě hlavních literárněvědných disciplín se během svého studia můžete seznámit i s některými disciplínami pomezími a specializovanými.

Komparatistika je literárněvědný obor, který srovnává (lat. *comparare* = srovnávat) texty z různých národních literatur, česky se nazývá též srovnávací literární věda, využívá postupů literární teorie i historie. Srovnání může být typologické (zkoumá analogie, jevy na sobě nezávislé, ale i podobné, např. epos v literaturách turkických a germánských) nebo genetické (otázky vlivu jedné literatury na druhou, např. rytířský epos v západní Evropě a v české středověké literatuře). Oba tyto typy komparace spolu samozřejmě úzce souvisí. Komparatistiku lze na SU studovat v navazujícím magisterském studiu.

Sociologie literatury (též literární sociologie) je pomezí disciplína, která se zabývá společenskou dimenzí literatury, především otázkami produkce (vzniku literárních textů ze společenských podmínek) a recepce (přijetí literárních textů společností). Pod pojem sociologie literatury se zahrnuje množství různých, značně odlišných přístupů.

Psychologie literatury (též literární psychologie) je pomezí disciplína, která se zabývá obdobnými otázkami jako sociologie literatury, ale z hlediska psychiky jedince – ať jde o tvůrčí proces u básníka, nebo o vnímání literárního díla čtenářem. Stejně jako v případě sociologie literatury jde o souhrnné označení pro různé přístupy, z nichž nejvýznamnější je psychoanalýza, empirická či archetypální psychologie.

Textologie (též textová kritika) je disciplín na pomezí literární vědy a jazykovědy, věnující se textu, v první řadě literárnímu uměleckému (ale může se věnovat jakémukoliv textu), zejména zkoumající jeho genezi, autorství a historii. Primárním cílem textologie je rekonstrukce textového procesu a výstupem textologické práce bývá obvykle text připravený k vydání. Práce textologa tedy směřuje k vytvoření a vydání textu, které bude spolehlivé a definitivní. Textolog tedy musí shromáždit všechna relevantní znění textu (textové prameny – rukopisy, časopisecké otisky, knižní vydání, ale také třeba různé náčrty, zlomky apod.) a na základě jejich porovnání rozhodnout, který text bude nadále vydáván (tzv. **východí text**) a následně jej řádně připravit k vydání (opravit zřejmá porušení, přizpůsobit současnému pravopisu ad.) – takové vydání potom označujeme jako **kritické** (vzniklo totiž na základě kritiky textu). S textologií se studenti bohemistiky na SU seznámí ve třetím ročníku v předmětu Základy ediční praxe a v navazujícím magisterském studiu v rámci předmětu Textologický seminář.

4.2 Výuka literární vědy na SU

Literární teorie je na SU vyučována jak samostatně tak v příbuzných předmětech. Jsou jimi např. v prvním ročníku Úvod do studia literatury a na něj navazující Úvod do teorie literatury, který studenty seznamuje e základy poetiky. Dále to jsou zejména a předměty Teorie literatury vyučované ve vyšších ročnících. Ty se již soustřeďují více na literární estetiku, teorii interpretace a příbuzné problémy.

Literární historie je na SU vyučována prostřednictvím disciplín mapujících jednotlivá období české literatury. Ať už to je starší literatura, období 19. století či česká literatura století 20. rozdělená rokem 1945.

V navazujícím magisterském studiu to jsou pak základní předměty zabývající se českou prózou a poezií po roce 1989. S **literární kritikou** se pak studenti setkají v předmětech věnovaných dějinám literární kritiky a také ve cvičeních, kde se setkávají s literárněkritickou praxí.

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Čím se zabývá literární teorie?
2. Jaké způsoby práce má literární historie?
3. Jak byste charakterizovali literární kritiku?

SHRNUTÍ KAPITOLY

V kapitole jsme se dozvěděli o třech základních literárněvědných disciplínách (literární teorie, historie a kritika) a naučili jsme se je v zásadě definovat. Neopomenuli jsme také zmínit některé pomezí disciplíny literární vědy, zejména sociologii literatury a psychologii literatury. Poslední část ukázala stručný pohled na způsoby výuky literární vědy na SU.

ODPOVĚDI

1. Literární teorie zkoumá texty z oblasti krásné literatury a hledá v nich obecné zákonitosti, které se uplatňují při jejich genezi nebo recepci.
2. Literární historie člení literární vývoj na přehledné časové úseky a chápe literární dílo jako součást určitého procesu.

3. Literární kritika je jakýmsi prostředníkem mezi literárním dílem a zbytkem veřejnosti a také způsobem literární komunikace.

DALŠÍ ZDROJE

HAMAN, A. *Nástin dějin české literární kritiky*. Jinočany: H & H, 2000.

LEHÁR, J. et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

JEDLIČKOVÁ, A., MACURA, V. et al. *Průvodce po světové literární teorii 20. století*. Brno: Host, 2012.

NÜNNING, A. et al. *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host, 2006.

PAPOUŠEK, V., Tureček, D. *Hledání literárních dějin*. Litomyšl: Paseka, 2005.

---

5 VĚDECKÝ ŽIVOT

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola se zabývá stručným přehledem vědeckých institucí, které mají zásadní vliv na badatelskou činnost v oblasti bohemistiky, jsou to zejména univerzity, pěstující bohemistiku jako vědu a vědecké ústavy jako Ústav pro jazyk český a Ústav pro českou literaturu. Kromě toho jsou důležitými institucemi v oblasti literárněvědné bohemistiky také literární archivy a muzea.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1 hodina

CÍLE KAPITOLY

- Charakterizovat vědecký život v oblasti bohemistiky.
  - Ukázat základní vědecké instituce, které tento život významně ovlivňují.
  - Přiblížit některá nejvýznamnější muzea, archivy a památníky spojené s českou literaturou.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Muzeum, galerie, Akademie věd ČR, Ústav pro jazyk český AV ČR, Ústav pro českou literaturu AV ČR, Památník národního písemnictví, Slezské zemské muzeum, Památník písemnictví na Moravě, Jiráskovo muzeum Hronov, Literární památník Vysočiny, Městské muzeum Antonína Sovy v Pacově, Muzeum Boženy Němcové, Muzeum Otokara Březiny

---

5.1 Vědecké instituce – vysoké školy a Akademie věd

Bohemistiku lze na českých vysokých školách studovat v rámci filologických programů, a to jako jednooborovou nebo v kombinaci s druhým oborem. Nejčastější jsou kombinace s cizími jazyky (anglistika, germanistika, romanistika) nebo s historií, společenskými vědami, filozofií, výtvarným uměním, ale také s obecnou lingvistikou, translatoologií (teorie překladu) apod. Na SU jsou nejobvyklejšími kombinacemi právě bohemistika s anglistikou či historií.

Právě vysoké školy jsou také důležitými institucemi pěstujícími bohemistiku jako vědu. Katedry bohemistiky (nebo samostatné katedry českého jazyka a české literatury) najdeme v současnosti na 10 univerzitách (a 15 fakultách – nejčastěji na fakultách filozofických nebo pedagogických). Všechny tyto fakulty nabízejí studium bakalářské a magisterské (některé pouze dvouoborové, některé i jednooborové). Některé umožňují pokračovat i v doktorském studiu, které je již zvláště pro jazykovou a literárněvědnou bohemistiku (např. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity a FF Univerzity Palackého).

V rámci základního výzkumu hraje nejvýznamnější roli **Akademie věd České republiky**, která provádí výzkum v širokém spektru přírodních, technických, humanitních a sociálních věd a která sdružuje řadu vědeckých ústavů. Pro obor bohemistika jsou klíčová pracoviště Ústav pro jazyk český a Ústav pro českou literaturu.

Hlavní činností **Ústavu pro jazyk český** je vědecký výzkum v oblasti českého národního jazyka, jeho současného stavu a historického vývoje a jeho vztahu k jiným jazykům, zejména pokud jde o slovní zásobu, gramatickou stavbu, slohovou diferenciaci a výstavbu textů, dále v oblasti obecné lingvistiky a didaktiky jazyků.

Ústav pro jazyk český, Letenská 4, 118 51, Praha 1. <http://www.ujc.cas.cz/>

Ústav pro českou literaturu zajišťuje základní výzkum české literatury v jazykovém a teritoriálním vymezení, od počátků do současnosti. Pracoviště se zaměřují na celou řadu literárněvědných disciplín: literární historii, teorii literatury, výzkum literární kultury, literárněvědnou lexikografii (zpracování literárních slovníků a příruček), editologii, textologii a bibliografii.

Ústav pro českou literaturu, Na Florenci 3/1420, 110 15, Praha 1. <http://www.ucl.cas.cz/cs/>

5.2 Vědecké instituce – literární archivy a muzea

Důležitými institucemi v oblasti literárněvědné bohemistiky jsou také literární archivy a muzea. O literárních archivech bude řeč níže. Muzea jsou nevýdělečné instituce, které podle definice tzv. Mezinárodní muzejní rady slouží společnosti a jejímu rozvoji. Jsou přístupná veřejnosti a získávají, uchovávají, zkoumají, zprostředkují a vystavují hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání i zábavy.

Podle svého zaměření a obsahu expozic a depozitářů rozlišujeme muzea na všeobecná (národní, vlastivědná) a specializovaná (v rámci jednoho oboru). Pro obor bohemistiky jsou podstatná specializovaná muzea literární.

Památník národního písemnictví – vznikl v roce 1952 a je kulturní, muzejní, vědeckou a vzdělávací institucí. Sídli v prostorách Strahovského kláštera. Jeho cílem je uchovávat, shromažďovat, evidovat a veřejnosti zprostředkovávat sbírky a doklady k vývoji literatury a knižní kultury v českých zemích a sbírku uměleckých děl výtvarného umění, a to od 18. století až do současnosti. Webová stránka: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/>

Slezské zemské muzeum – původně jako Gymnazijní muzeum v Opavě. Bylo založeno v roce 1814 a je nejstarším muzeem na území Čech, Moravy a Slezska. Součástí je také **Srub Petra Bezruče** na Ostravici a zejména **Památník Petra Bezruče** v Opavě. Slavnostně byl otevřen v roce 1956 s cílem muzejně zdokumentovat regionální literaturu. Stálá expozice je věnována životu a dílu Petra Bezruče. <http://www.szm.cz/rubrika/33/expozicni-arealy/pamatnik-p-bezruce-opava.html>

Památník písemnictví na Moravě – vznikl v roce 2005 v areálu benediktinského opatství v Rajhradě. Tvoří součást Muzea Brněnska, odborně pečuje o literární či písemné památky spjaté s moravským prostředím. Pořádá výstavy, pečuje a tvoří sbírky a pořádá autorská čtení a besedy. Při památníku také existuje unikátní benediktinská klášterní knihovna. Webové stránky <http://rajhrad.muzeumbrnenska.cz/>

Další vybraná muzea

Jiráskovo muzeum Hronov – působí pod regionálním muzeem v Náchodě. Bylo založeno v roce 1908. V současné době se expozice nachází v hronovském Divadle Aloise Jiráska. Součástí muzea je také rodný domek Aloise Jiráska v Hronově. Kromě Jiráskovy expozice zde najdeme také výstavy vztahující se k významným rodákům kraje, např. Egonu Hostovskému nebo Josefu Čapkovi. Webové stránky <http://rmn.wz.cz/rmn.wz.cz/Jiraskovo-muzeum-Hronov.html>

Literární památník Vysočiny – byl zřízen v roce 2002 v Tasově. Expozice je věnována v první části tasovskému rodákovi Jakubu Demlovi, umístěny jsou zde Demlovy knihy a drobné propagační tisky. Ve druhé části se výstavy věnují také jiným autorům spojeným s Vysočinou nebo konkrétně s Tasovem (František Bílek, Marie Rosa Junová ad.). Webové stránky: <http://tasov-tr.cz/literarni-pamatnik-vysociny/d-17290/p1=317>

Městské muzeum Antonína Sovy v Pacově – bylo založeno v roce 1908. Zahrnuje několik expozic. Vedle historie Pacovska je to především život a dílo nejvýznamnějšího pacovského rodáka Antonína Sovy. Webová stránka: <http://www.zamekpacov.cz/cs/s/mestske-muzeum-antonina-sovy-v-pacove>

Muzeum Boženy Němcové – bylo založeno v roce 1902 a nachází se v České Skalici. Obsahuje tři expozice: v hlavní části je prezentován život a tvorba Boženy Němcové,

druhá část je instalována v Barunčině škole a třetí část tvoří naučnou stezku v Babiččině údolí. Webová stránka: <https://www.bozenanemcova.cz/>

Muzeum bratří Čapků – nachází se v Malých Svatoňovicích a bylo založeno v roce 1946. Muzeum tvoří dvě samostatné expozice věnované Karlovi (publikační činnost, dokumenty, rodinné fotografie, ukázky rukopisů ad.) a Josefovi (soubor dvaceti olejomalb od kubistického až do závěrečného období, kresby a grafika). Webové stránky: <https://www.malesvatonovice.cz/muzeum/> Čapkovskou expozici naleznete též v **Památníku Karla Čapka** na Strži (u Staré Huti v okr. Příbram) webové stránky: <http://www.capek-karel-pamatnik.cz/>

Muzeum Otokara Březiny – muzeum vzniklo v Jaroměřicích nad Rokytnou již několik let po básníkově smrti, ale plné obnovy se dočkalo až v roce 1993. V Jaroměřicích básník od roku 1901 zastával učitelské místo a žil až do své smrti v roce 1929. Expozice muzea tvoří básníkův byt s původním vybavením a knihovna pro studijní účely. Webová stránka: <http://www.otokarbrezina.cz/content/view/2/17/>

Libri Prohibiti – knihovna exilové a samizdatové literatury. Byla otevřena v roce 1990. Jejím vedoucím je signatář Charty 77 a vydavatel samizdatové edice Popelnice Jiří Gruntorád. Zahrnuje přes 20 tisíc knižních jednotek a okolo 1700 titulů periodik a je tak největší sbírkou zakázaných a exilových knih, časopisů a dalších materiálů v ČR. Webové stránky: <http://www.libpro.cz/>

KONTROLNÍ OTÁZKA

1. Čím se zabývá Ústav pro českou literaturu AV ČR?
  2. Která vědecká instituce sídlí v Opavě?
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola ukázala hlavní instituce pěstující bohemistiku jako vědecký obor. Těmi jsou především vysoké školy a dva vědecké ústavy Akademie věd ČR. Vedle toho nepominutelný význam pro bohemistiku mají také literární archivy a muzea. O těch nejdůležitějších se zmiňujeme ve druhé části kapitoly.

ODPOVĚDI

1. ÚCL AV ČR zajišťuje základní výzkum české literatury v jazykovém a teritoriálním vymezení, od počátků do současnosti.
  2. Slezské zemské muzeum.
-

DALŠÍ ZDROJE

GALETA, J. et al. *Muzea a galerie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: průvodce po památkově významných stavbách*. Praha: Foibos Books, 2015.

PIORECKÁ, K., JANÁČEK, P. *Literárněvědná bohemistika a ÚČL*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2015.

---

6 VĚDECKÉ ČASOPISY A NAKLADATELSTVÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola přináší stručný přehled odborných bohemistických časopisů a nakladatelství, která dávají prostor bohemistických vědeckých studiím, monografiím, popř. edicím.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1,5 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Přinést přehled hlavních vědeckých časopisů a nakladatelství u oblasti bohemistiky.
  - Stručně tyto časopisy charakterizovat.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Studie, recenze, zpráva, polemika, nekrolog, edice.

Důležitým médiem vědeckého provozu ve všech vědních oborech, a tedy také v bohemistice, jsou odborné časopisy. Ty přinášejí nejen původní odborné práce, ale také recenze, různé zprávy z odborného života (o konferencích, významných událostech ve vědecké komunitě, životních jubileích předních odborníků apod.). Přehled o oborovém dění je dobré udržovat aspoň sledováním nejvýznamnějších časopisů, které zpravidla odebírají vědecké a univerzitní knihovny – aktuální čísla bývají vyložena v půjčovně k přímému nahlédnutí.

Mnoho časopisů dnes nabízí – zpravidla zdarma – přístup ke starším (a někdy i aktuálním) číslům přes internet.

Vedle odborných knih patří časopisy k hlavním zdrojům odborných informací také pro studentské práce – v množství článků na různá témata se orientujeme pomocí bibliografií – viz příslušnou kapitolu 11.4.

6.1 Významné bohemistické časopisy

NAŠE ŘEČ. Časopis je věnován češtině, zejména jejím aktuálním problémům (jazykové kultuře, současnému stavu jazyka aj.); kromě odborných článků zveřejňuje ve velké míře různé zprávy z oboru, výběr z rad jazykové poradny apod. Vychází od roku 1916, vydává je Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. Vychází 5x ročně. Obsahy jednotlivých čísel a kompletní znění článků starších ročníků (do roku 2009) lze najít na stránce <http://nase-rec.ujc.cas.cz/>

SLOVO A SLOVESNOST. Časopis založený roku 1935 Pražským lingvistickým kroužkem jako časopis pro výzkum jazyka a literatury (srov. název) je dnes časopisem výlučně jazykovědným – na rozdíl od *Naší řeči* odborně náročnějším, soustředěným také na otázky teorie jazyka apod. Vydává jej Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR 4x ročně. Obsahy jednotlivých čísel a archiv kompletních textů starších ročníků (do r. 2003) lze najít na stránce <http://sas.ujc.cas.cz/>

ČESKÁ LITERATURA. Časopis věnovaný dějinám české literatury a literární teorii, založený v roce 1953. Vydává jej 6x ročně Ústav pro českou literaturu AV ČR. Plné texty starších ročníků lze najít na stránce <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=CesLit> (ročníky 1953-1989 a 1993-1998) pro novější ročníky pak http://dlib.lib.cas.cz/view/subjects/Czech_Literature/ (zatím jen 2005; novější ročníky pouze obsahy).

ČESKÝ JAZYK A LITERATURA. Časopis zabývající se především problematikou češtiny a české literatury ve škole, ale i aktuálními problémy oboru. Vychází od roku 1959. V současnosti vydává časopis SPN, a.s. 5x ročně (od září do června).

ČASOPIS PRO MODERNÍ FILOLOGII. Vychází od roku 1911, jeho zaměření a vydavatelé se měnili. V současnosti je časopis zaměřen na kontrastivní lingvistiku češtiny a vydává jej Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Od roku 2015 je volně přístupný v režimu Open Access na stránkách <https://casopispromodernifilologii.ff.cuni.cz/>

SVĚT LITERATURY. Časopis vydávaný FF UK, věnovaný především světové literatuře, vychází od roku 1991. Od roku 2015 volně dostupný v režimu Open Access na stránkách <https://svetliteratury.ff.cuni.cz/>

NOVÁ ČEŠTINA DOMA & VE SVĚTĚ. Časopis věnovaný češtině vydává FF UK, pod tímto názvem od roku 2012 pouze elektronicky (navazuje na původní *Češtinu doma a ve světě*). Vychází 2x ročně.

SLOVO & SMYSL. Časopis zaměřený na dějiny české literatury v mezioborovém kontextu. Vychází od roku 2004, periodicita je proměnlivá. Starší čísla (do r. 2013) jsou kompletně dostupná na adrese <http://slovoasmysl.ff.cuni.cz/>. Od roku 2015 vychází časopis v režimu volného přístupu (Open Access) – viz stránky <https://wordandsense.ff.cuni.cz/>

BOHEMICA LITTERARIA. Časopis vydávaný FF Masarykovy univerzity věnovaný české literatuře. Vychází 2 čísla ročně. Pod tímto názvem vychází od roku 2009, ale navazuje na dlouhou tradici *Sborníku prací FF BU – řady literárněvědné bohemistické (V) a literárněvědné (D)* – od roku 1954. Všechna čísla od roku 1954 jsou volně k dispozici na adrese: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/102862>

BOHEMICA OLOMUCENSIA. Bohemistický časopis – většinou střídavě s čísly jazykovědnými a literárněvědnými – vydávaný od roku 2009 Filozofickou fakultou Univerzity Palackého. Vychází 4x ročně. Starší čísla (2009-2013) jsou volně k dispozici na adrese: <https://kb.upol.cz/veda-a-vyzkum/bohemica-olomucensia/>

BOHEMISTYKA. Jediný zahraniční čistě bohemistický časopis, vydávaný na Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani (Polsko), tiskne články především v češtině a polštině o českém jazyce a literatuře. Vychází 4x ročně. Všechny texty jsou volně dostupné na adrese: <http://www.bohemistyka.pl/>

Kromě časopisů přímo zaměřených na bohemistiku lze více či méně bohemistické texty nalézt také v časopisech slavistických, zejména v těch zahraničních (nejvýznamnější anglicky vydávaný slavistický časopis je **SLAVONIC AND EAST EUROPEAN REVIEW**; v německém prostředí pak **ZEITSCHRIFT FÜR SLAVISTIK** nebo **WIENER SLAVISTISCHES JAHRBUCH**).

Příspěvky k regionální literární historii a k dialektologii, popř. příbuzným oblastem lze nalézt ve vlastivědných časopisech nebo regionálních historických časopisech. V regionu Slezska a severní Moravy jsou to především časopisy **TĚŠÍNSKO, ČASOPIS SLEZSKÉHO ZEMSKÉHO MUZEA** nebo **SLEZSKÝ SBORNÍK**.

Žánry ve vědeckých časopisech

Ve vědeckých časopisech se setkáme především s těmito žánry:

Studie. Většinou obsáhlejší text, který se zaměřuje na jeden odborný problém; přináší nové poznatky nebo nové interpretace známých faktů; obsahuje bibliografické odkazy na odbornou literaturu a prameny.

Recenze. Jedná se o informaci o odborné publikaci s jejím rozbořením a hodnocením, bývá kratšího rozsahu, neobsahuje většinou bibliografické odkazy.

Zpráva. Drobný text informující o publikaci, události apod.; na rozdíl od recenze neanalyzuje a nehodnotí.

Polemika. Článek nesouhlasně reagující na jiný odborný text, může mít i charakter studie, ale většinou bývá stručnější. Důraz je kladen na přesvědčovací (persvazivní) funkci textu.

Nekrolog. Informace o úmrtí významné vědecké osobnosti se zhodnocením jejího díla.

Edice. Vědecké (kritické) vydání cizích textů – většinou v časopisech vycházejí edice korespondence.

6.2 Vědecké publikace a nakladatelství

Je charakteristické pro humanitní vědy, že vědecká diskuse se zde nevede pouze v časopisech, ale ve velké míře ve formě publikací knižních. Většinu takového odborné knihy nazýváme monografie nebo sborníky – k vymezení viz kapitola 8 a kapitola 11.

Jak poznat v době publikační i vydavatelské svobody (a nadprodukce), která publikace je skutečně odborná, hodnotná, hodná důvěry a použití ke studiu či přípravě seminární práce?

Existují dvě důležitá **vodítka**:

1. Všechny odborné publikace by měly projít tzv. recenzním řízením – to znamená, že by knihu měli k vydání doporučit svým posudkem nezávislí odborníci (recenzenti, lektori). Ti bývají – včetně svých titulů – uvedeni v tzv. autorské tiráži, tj. na rubu titulního listu.
2. Odborné publikace vycházejí obvykle v nakladatelstvích, která se na takovouto produkci přímo specializují. Jsou to samozřejmě nakladatelství jednotlivých univerzit či fakult (takové má i Slezská univerzita) a některá další. Zde přinášíme výběrový přehled těch nejdůležitějších:

ACADEMIA – nakladatelství vzniklo v roce 1953 původně jako nakladatelství Československé Akademie věd. Název Academia nese od roku 1966. V současné době zaujímá Academia svou ediční činností a pestrostí svých edičních řad přední místo mezi tuzemskými odbornými nakladatelstvími. V edičním programu se zaměřuje na vydávání publikací ze všech vědních oborů, ale neopomíjí ani populárně naučnou literaturu, literaturu faktu, encyklopedie, slovníky, jazykové učebnice, příručky a vysokoškolské učebnice a také beletrii.

AKROPOLIS – nakladatelství bylo založeno v roce 1990 jako soukromé nakladatelství Jiřího Tomáše. Podílelo se na vydávání sebraných spisů Egona Hostovského, Jaroslava Seiferta. V současnosti vyniká např. ediční řadou Skrytá moderna, kde jsou publikovány literárněvědné studie a edice avantgardní kultury (*Almanach na rok 1914, Revoluční sborník Devětsil* atd.).

HOST – nakladatelství vzniklé při stejnojmenném časopise, které se soustřeďuje především na vydávání literárněvědných monografií, v edicích Teoretická knihovna (např. Jonathan Culler), Strukturalistická knihovna (např. práce Jana Mukařovského), Studium (Catalano: *Rudá záře nad literaturou*) ad. Nakladatelství se soustřeďuje také na ediční řadu Tváře české literatury (monografie o Fuksovi atd.).

KAROLINUM – nakladatelství Univerzity Karlovy, které bylo založeno v roce 1990. Zaměřuje se na vydávání učebních textů, vědeckých monografií, odborných časopisů a vědeckých sborníků všech oborů univerzity. Z oboru literárních věd je v Karlinu vydávána mezioborová edice Limes (Wolfgang Iser, Umberto Eco aj.).

NAKLADATELSTVÍ LIDOVÉ NOVINY – vzniklo v roce 1991. Specializuje se mj. knihy z oborů historie, sociálních a přírodních věd a lingvistiky (*Encyklopedický slovník češtiny*, jazykovědné slovníky, příručky, mluvnice). Nakladatelství produkuje také vydávání historického časopisu *Dějiny a současnost*.

TORST – nakladatelství vzniklo v roce 1990 a řadí se k jednomu z dnes nevyprofilovanějších nakladatelských domů. Kromě spisů českých autorů (Richard Weiner, Václav Havel ad.) publikuje také memoárovou literaturu (Jan Zábřana, Ivan Diviš aj.), eseje a publicistiku a také Malou řadu kritického myšlení (Zdeněk Kožmín, Jiří Opelík ad.), ale rovněž i řadu publikací z literární vědy (Daniela Hodrová, M. C. Putna aj.).

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Uveďte hlavní kritické žánry objevující se ve vědeckých časopisech.
2. Jak poznat v době dnešní publikační nadprodukce vědeckou kvalitu?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola přinesla přehled hlavních vědeckých časopisů pro bohemistická studia a výběrový seznam nakladatelství, jejichž ediční plány mnohdy ve velké míře dávají prostor pro vědecké publikace z oblasti bohemistiky. Některá z nich pak mají i specifické ediční řady věnované např. literárněvědné produkci (např. Host aj.).

ODPOVĚDI

1. Recenze a polemika.
2. Podle recenzního řízení a uvedených lektorů v tiráži a konkrétního nakladatelství.

DALŠÍ ZDROJE

PŘIBÁŇ, M. a kol. *Česká literární nakladatelství 1949-1989*. Praha: Academia, 2014.

---

7 LITERÁRNÍ ŽIVOT

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola podává vhled do literárního života, který se děje prostřednictvím literární komunikace. Tato se odehrává ve velké míře právě na stránkách literárních periodik, časopisů, revuí. Současně se alespoň stručně pozastavujeme u významu a funkce literárních ocenění.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1,5 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Přinést přehled hlavních literárních časopisů v oblasti bohemistiky.
  - Stručně tyto časopisy charakterizovat.
  - Ukázat na funkci literárních cen a výběrově je charakterizovat.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Literární život, literární komunikace, literární ceny.

V oblasti literárněvědné bohemistiky je podstatné sledovat nejen vědecký život oboru, ale také tzv. živou literaturu, aktuální kulturní dění. Jedním z podstatných prvků literární komunikace jsou literární, potažmo kulturní časopisy. Ty se sice dlouhá léta potýkají s chronickým podfinancováním, nicméně řada z nich vychází i přes tyto obtíže již řadu let. V časopisech najdeme např. rozhovory s mladými i již zavedenými autory, reportáže z kulturních a literárních festivalů, sloupky a diskuse nad aktuálními tématy, informace o knihách i událostech s nimi souvisejících. Jednou z předních rubrik v literárních časopi-

sech jsou také recenze a kritiky na současné tituly. V některých z nich lze nalézt i odborné články.

Řada z časopisů již nabízí (někdy zdarma) přístup do svého archivu a tím pádem i přístup k textům ze starších čísel.

7.1 Literární časopisy

Přehled literárních (či obecně kulturních) časopisů:

A2 / ÁDVOJKA. Týdeník pro kulturu a literaturu. Vznikla 2005, do roku 2008 vycházela A2 jako týdeník. Nyní nezávislý kritický čtrnáctideník, který pojednává o kultuře, ovšem v co nejširším pojetí, tedy včetně společenského dění a politiky. Vychází každou druhou středu. Svým obsahem i přístupem se A2 snaží vytvářet **alternativu** k hlavnímu proudu. Webové stránky <http://www.advojka.cz/>

ALUZE. Časopis pro literaturu, filosofii a umění. Periodicita: třikrát ročně. V letech 1996 až 2006 revue vycházela v tištěné podobě, od roku 2007 do roku 2015 pouze elektronicky, nyní opět v tištěné podobě. Časopis má úzkou vazbu na Univerzitu Palackého v Olomouci, odkud se rekrutují také mnozí jeho přispěvatelé. Webové stránky: <http://aluze.cz/>

ANALOGON. Revue s podtitulem Surrealismus, psychoanalýza, antropologie a příčné vědy. Vychází 3 čísla ročně. V roce 1969 vyšlo pouze jedno číslo. Číslo 2 vyšlo opět po 20 letech v roce 1990. Časopis navazuje na tradici českého avantgardního myšlení a kriticky jej přehodnocuje. Na vydávání se podílí Skupina česko-slovenských surrealistů. Časopis prosazuje surrealismus jako filozofický názor zdůrazňující obnovu imaginace. Webové stránky <http://www.analogon.cz/>

BABYLON. Studentský list pro seniory. Byl založen studenty FF UK, vydává jej Studentský spolek Babylon, jeho vůdčí osobností je spisovatel a básník Petr Placák. List vychází v tištěné i elektronické podobě od roku 1992 a zaměřuje se na propojování literatury a aktuálních politických i kulturních témat. Jeho přispěvatelé vycházejí mj. z kulturního undergroundu a samizdatu před rokem 1989. Webové stránky: <http://ibabylon.cz/>

HOST. Měsíčník pro a literaturu a čtenáře. Časopis, vydáván v 10 číslech ročně, navazuje na tradici prvorepublikovou revui Host (1921-1929), kterou vydával kritik Bedřich Fučík, a také na brněnský Host do domu (1954-1970). Byl obnovený samizdatově v roce 1985, před rokem 1989 vyšla 4 čísla. Současný časopis přináší reportáže, rozhovory týkající se české literatury, ale velký prostor věnuje také světové literatuře. Webové stránky: <http://casopis.hostbrno.cz/> Od roku 1990 při časopisu existuje stejnojmenné nakladatelství.

KONTEXTY. Časopis o kultuře a společnosti. Vznikl v roce 2009, vychází šestkrát ročně. Je vydáván při nakladatelství Centrum demokracie a kultury a navazuje na zaniklé brněnské konzervativně laděné časopisy jako Revue Proglas nebo Střední Evropa. Časo-

pis tiskne příspěvky z oblasti literatury, ale také kultury, politologie, filosofie a teologie. Webové stránky: <http://www.cdk.cz/casopisy/kontexty>

LABYRINT / REVUE LABYRINT. Časopis pro současnou světovou i českou kulturu, literaturu a umění. Byl založen v roce 1991 a záhy vzniklo při časopisu také nakladatelství. Od roku 1997 vychází každoročně jedno dvojčíslo se široce vymezenými tématy (erotika, dekadence, DIY, kultura velkoměst ad.). Revue obsahuje také barevnou obrazovou přílohu a zaměřuje se hlavně na původní příspěvky ze současné světové i tuzemské literatury a umění. Webové stránky: <http://www.labyrinth.net/cisla>

LITERÁRNÍ NOVINY. Měsíčník věnující se vztahu literatury, kultury a politiky. Časopis navazuje na tradici předválečných Literárních novin vydávaných od roku 1927 a pokračující s mocensky vynucenými přestávkami a redakčními proměnami až do roku 1967. Periodikum hrálo v 60. letech významnou roli ve všeobecné společenské atmosféře. Současný časopis, obnovený v roce 1990 přináší jak původní beletristické příspěvky, tak texty ze soudobé politologie nebo žurnalistiky. Webové stránky: <http://www.literarky.cz/index.php>

PLAV. Měsíčník pro světovou literaturu. Je vydáván od roku 2005. Příspěvky mapují literaturu napříč zeměmi i kontinenty. Každé číslo je tematicky zaměřeno (např. katalánská literatura, africká detektivka, ale i téma sebevraždy, mystifikace apod.), revue se svým zaměřením úzce vztahuje také k translatoologii, příspěvky jsou často představovány bilingvně nebo jeden text bývá uveden v několika překladech současně. Webové stránky: <http://www.svetovka.cz/>

PROTIMLUV. Revue pro kulturu. Vychází ve dvou dvojčíslech ročně. Vznikla v roce 2002 a je vydávána v Ostravě. Zaměřuje se na propojování rozmanitých oborů, od soudobé literatury, přes výtvarné umění až po články o experimentální i klasické hudbě. V roce 2006 bylo při časopise založeno stejnojmenné nakladatelství. Od roku 2007 revue pořádá také každoročně literární festival ProtimluvFest. Webové stránky: <http://protimluv.net/rubrika/revue/>

PSÍ VÍNO. Časopis pro současnou poezii. Od roku 1997 byl vydáván nejprve ve Zlíně, od roku 2006 vychází čtvrtletně v Praze. Soustřeďuje se na publikování domácích i zahraničních básnických textů a jejich reflexi v širších kulturních souvislostech. Dává prostor nejmladší básnické generaci a představuje netradiční tvůrčí hraniční formy (literární experiment, digitální literatura aj.). Webové stránky: <http://www.psvino.cz/>

REVOLVER REVUE. Časopis pro literaturu a výtvarné umění. Vznikl v roce 1985, zprvu pod názvem Jednou nohou. Formovala se kolem něj tzv. nejmladší undergroundová generace. Je vydáván ve dvou až třech sešitech ročně. Zabývá se autory, kteří dobrovolně zaujímají místo na kulturní periferii. Kromě literatury přináší příspěvky týkající se výtvarného umění a fotografie. V letech 1995-2004 při časopisu vycházela speciální Kritická příloha Revolver Revue obsahující pouze kritické texty. Webové stránky: <http://www.revolverrevue.cz/revolver-revue>

SOUVISLOSTI. Revue pro křesťanskou kulturu. Vznikla v roce 1990 a vychází čtyřikrát ročně. Časopis je spojen s autory mladší a střední křesťanské generace a tiskne hlavně eseje a studie, přináší ale také beletrii a dokumenty. Jednotlivá čísla revue se pravidelně soustřeďují na tematické bloky z literatury české i světové (např. Dante, „Kauza Kundera“ rok poté, Hledání Polska ad.). Webové stránky: <http://souvislosti.cz/index.php>

TEXTY. Literární časopis vydávaný zpravidla čtvrtletně. Vychází od roku 1996 ve Vsetíně. Obsahuje prózu, poezii, recenze, rozhovory, dříve také komiks. Časopis je specifický svým úzkým formátem. Interval vydávání se vztahuje ke čtyřem ročním obdobím, což podporuje i provedení časopisu, kdy se střídají zelená, červená, hnědá a modrá barva. Webové stránky: <http://casopis-texty.cz/>

TVAR. Obtýdeník živé literatury. Vznikl v roce 1990, od roku 1994 je vydáván jako čtrnáctideník. Zpočátku se časopis věnoval převážně autorům a tématům před rokem 1989 proskribovaným. Od roku 1994 je součástí časopisu i příloha TVARy věnovaná beletristickým textům menšího rozsahu. List tiskne původní českou literární vědu, kritiku i publicistiku (rozhovory, fejetony, sloupky, eseje). Snaží se o mezioborové přesahy (literatura a filosofie, archivnictví, historie aj.). Webové stránky: <http://itvar.cz/>

WELES. Literární revue. Vznikla v roce 1996, původně vydávaná ve Vendryni u Třince „Wendryňskou literárně-estetickou společností“. Od roku 2001 vychází v Brně. Zejména v počátcích revue, která vychází dvakrát až třikrát ročně, byla preferována poezie, nyní jsou oba žánry zastoupeny poměrně, texty v časopisu jsou často výtvarně doprovázeny. Od počátku bylo při revui zřízeno stejnojmenné nakladatelství. Webové stránky: <http://www.weles.cz/>

7.2 Literární ceny

Další podstatnou – a v dnešním informačně přehlceném mediálním světě – oblastí literární komunikace potažmo literárního života jsou literární ceny. Ty mohou zastávat (samozřejmě ne vždy) funkci jakéhosi kultivačního směrníku či kvalitativního ukazatele v současné beletristické nadprodukci.

Literární ceny primárně usnadňují čtenářům orientaci v nepřehledné nabídce knižních titulů. V letech 2001-2010 bylo v České republice uděleno 74 literárních cen (včetně cen z literárních soutěží), vzniklo 28 nových a zanikly pouze dvě. Vybereme zde však jen několik, a hlavně ty, které mají podstatnější vliv na českou literární kulturu. Takový vliv se dá poměřovat dvěma kritérii, tím **prvním** je odborné renomé konkrétní ceny, tím **druhým** pak mediální dosah daného ocenění, schopnost zaujmout širší publikum.

Krátký a výběrový přehled několika nejznámějších literárních cen:

STÁTNÍ CENA ZA LITERATURU – patří mezi ceny s nejdelší životností v českých literárních dějinách. Je udělena s přestávkami od roku 1920 a byla zpravidla předávána za celoživotní dílo, méně často za aktuálně vydanou knihu. Jejími laureáty byli

v době první republiky např. Karel Čapek, Karel Matěj Čapek-Chod (oba zmiňovaní opakovaně), Viktor Dyk, Antonín Sova, Jiří Karásek ze Lvovic ad. Zejména v období padesátých let a normalizace byla udílena vybraným autorům a dílům na principu ideologických kritérií. V současnosti je její udílení v režii Ministerstva kultury. Obnovena byla po roce 1989 nejprve s cílem ocenit doyenů české literatury (Josef Škvorecký Ivan Diviš), jen zřídka ji v této době obdržel autor mladší šedesáti let. Až v novém miléniu se situace začíná proměňovat a cena je udílena i autorům střední generace (za prózu Pavel Brycz za román *Patriarchátu dávno zašla sláva* v roce 2004, Patrik Ouředník v roce 2014 aj.). Zatím posledním nositelem je Jáchym Topol s přihlédnutím k aktuálně vydanému román *Citlivý člověk* (2017).

MAGNESIA LITERA – dnes pravděpodobně nejpoblárnější literární cena je udělována od roku 2002 občanským sdružením Litera. Projekt je od počátku veden snahou popularizovat literární díla z aktuální knižní produkce v několika kategoriích (próza, poezie, nakladatelský počin, překlad apod.). Její marketingová strategie je silně podporována i pravidelnými přenosy z udílení, vysílanými Českou televizí. Trend k neintelektuálskému, lidovějšímu pojetí vyvolávalo v části kulturní veřejnosti nesouhlas, např. Petra Hůlová v roce 2003 odmítla převzít cenu z odporu proti „televizaci“ a „popinizaci“ literatury. Opačný přístup zvolil ve své polemice *Vzkaz z ghety, nebo služba čtenářům* v roce 2009 šéfredaktor Hostu Miroslav Balašík, když fungování ceny zpochybňoval právě s ohledem na mnohem slabší prodejnost nominovaných titulů, jejichž výběr by měl podle něj více směřovat k mainstreamové literatuře. Magnesia dobře ilustruje mj. i přebujelost knižního trhu, např. v roce 2009 bylo nakladateli přihlášeno do všech kategorií celkem 323 titulů, což je navíc zlomek z celkové roční produkce všech vydávaných papírových knih. Webové stránky: <http://www.magnesia-litera.cz/>

CENA JIŘÍHO ORTENA – vznikla v roce 1987 a je udílena mladším autorům za konkrétní dílo, přičemž v roce vydání díla nesmí být autorovi více než třicet let. Cenu původně udělovalo nakladatelství Mladá fronta, které dávalo prostor začínajícím autorům. Zaměříme-li se na prozaická díla, pak oceněnými byli např. Zuzana Brabcová za román *Daleko od stromu*, 1987; Michal Viewegh za *Báječná léta pod psa*, 1993; Jaroslav Rudiš za *Nebe pod Berlínem*, 2002; Petra Hůlová za *Umělohmotný třípokoj*, 2007 aj. Od roku 2009 cenu převzal Svaz českých knihkupců a nakladatelů a Magistrát hlavního města Prahy. Webové stránky: <http://www.cenajirihoortena.cz/>

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Jaký je význam literárních časopisů?
2. K čemu slouží literární ceny?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola podala přehled literárních časopisů, které aktuálně vycházejí a ovlivňují tak současný literární život a literární komunikaci, neboť právě na stránkách těchto periodik se tato komunikace často odehrává. V poslední třetině kapitola otevírá problematiku relevance literárních cen, které mohou – v některých případech a v současné beletristické nadprodukcí – působit jako ukazatel určité kvality.

ODPOVĚDI

1. Jsou jedním z podstatných prvků literární komunikace a živé literatury.
  2. Mohou zastávat funkci jakéhosi kultivačního směrníku či kvalitativního ukazatele v současné beletristické nadprodukcí.
-

DALŠÍ ZDROJE

DOKOUPIL, B. (ed.) *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000*. Brno – Olomouc: Host – Votobia, 2002.

---

8 INFORMAČNÍ ZDROJE V BOHEMISTICE I. (ZDROJE A PUBLIKACE)

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola uvádí do problematiky informačních zdrojů, v této části se nejprve věnuje práci se zdroji a rozdělení na primární a sekundární literaturu. Druhá část je věnována jednotlivým typům odborných publikací.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1,5 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Charakterizovat práci s odbornými zdroji.
  - Definovat primární a sekundární literaturu.
  - Rozdělit jednotlivé typy odborných publikací.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Primární a sekundární literatura, prameny, informační zdroje, citační etika, monografie, sborník, časopis

---

8.1 Primární a sekundární literatura (prameny a literatura)

Příprava referátu, písemné seminární práce a závěrečné bakalářské či diplomové práce spočívá především ve studiu, zpracování a zhodnocení relevantních *informačních zdrojů*, jak by řekli knihovníci, v případě bohemistiky půjde v naprosté převaze o umělecké texty a odborné knihy. Každou knihu, kterou použijete při přípravě jakékoli odborné písemné

práce (i když jde o práci školní, která nebude publikována!) i ústního referátu, jste povinni uvést použité zdroje. Platí to samozřejmě v případě, kdy přesně citujete úryvky z těchto zdrojů, ale stejně tak tehdy, když parafrázujete obsah, nebo se jen volně inspirujete úvahami a myšlenkami, jež kniha či článek obsahují. V úvodu do studia literatury se lze seznámit se zásadami *citační etiky* a pravidly správného citování různých informačních zdrojů.

Použité zdroje dělíme na primární a sekundární, event. na prameny a literaturu. **Primární literatura** nebo také **prameny** obsahují nezprostředkované údaje k dané problematice. Pokud píšeme práci např. o Nezvalově poezii, jsou naším primárním zdrojem či pramenem vědecké edice Nezvalových básní. **Sekundární literaturu** nebo jen **literaturu** by v našem případě tvořily texty o Nezvalově poezii: životopisné studie, odborné monografie, slovníková hesla apod.

V případě zpracovávání tématu z literární teorie (zvláště pokud jde o téma obecné a abstraktní) může být často nemožné rozdělit použitou literaturu na primární a sekundární.

Spisovatel a v současnosti nejspíš jeden nejznámějších literárních badatelů Umberto Eco tvrdil, že je vždy žádoucí čerpat přímo ze zdroje a nespoléhat na zprostředkování primární literatury, byť by se jednalo o její citaci: „Rozdíl mezi primární a sekundární literaturou musíme mít stále dobře na zřeteli, protože v odborné (neboli sekundární) literatuře se sice často vyskytují přepsané pasáže z literatury primární, ty však musíme považovat za prameny z druhé ruky“ (Eco 1997: 72). Může se totiž stát, že citace jsou nepřesné, nebo účelově vytržené z původních souvislostí.

Badatel by měl být seznámen se všemi prameny, se starší i nejnovější odbornou literaturou, ideálně s veškerou dostupnou relevantní literaturou. Upozornujeme studenty, že odborné práce z let 1948-1989 mohou obsahovat větší či menší množství dobové marxistické ideologie, ať už jako doklad autorova přesvědčení, nebo jako povinnou úlitbu režimu. V zásadě je však každý pohled ideologický v tom smyslu, že není „nevinný“ či „objektivní“, ale hovoří z jisté pozice. Autoři kvalitních odborných prací se kromě svého tématu také věnují reflexi svých metodologických a myšlenkových východisek.

8.2 Typy odborných publikací: monografie, sborník, časopis

Vědecké publikace jsou psány odborným stylem, jehož náležitosti si budete během studia postupně osvojovat. Kromě věcnosti, přesnosti a systematického zprostředkování poznatků a jejich rozvíjení, užívání termínů, uplatňování výrazových formulí, tendence k obecnému a abstraktnímu vyjadřování, syntaktické explicitnosti a textové koherence bývá odbornému stylu vlastní oddělovat text na odstavce, paragrafy, kapitoly a doprovázet jej poznámkovým aparátem (v textu, pod čarou, kombinací obou možností), který odkazuje na odbornou literaturu nebo rozvíjí doplňující komentáře. Každá odborná publikace obsahuje seznam odborné literatury.

Základní druhy odborných publikací:

Monografie – souhrnně a na odpovídající vědecké úrovni se věnuje jedné otázce, jednomu tématu, často úzce vymezenému a specializovanému – jednomu období, jedné osobnosti, výkladu jednoho díla, směru apod. Vědecké dílo více autorů, které systematicky, uceleně, všestranně a podrobně pojednává o jednom, zpravidla jasně definovaném tématu, se nazývá **kolektivní monografie**.

Příklad monografie: Ondřej Sládek: Jan Mukařovský. Život a dílo. Brno 2015.

Sborník – zpravidla neperiodická publikace, která obsahuje více příspěvků různých autorů, většinou tematicky nebo oborově příbuzných. Může obsahovat příspěvky, které zazněly na vědecké konferenci věnované vymezenému tématu.

Příklad sborníku: *Český romantismus v evropském kontextu*, red. Zdeněk Hrbata, Martin Procházka. Praha 1993.

Dostupný zde: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/sborniky/konferencni/8-cesky-romantismus-v-evropskem-kontextu>

Časopis – vychází pravidelně (odtud název *periodikum*), bývá zpravidla oborově vymezený (*Český časopis historický*, *Česká literatura* aj.), obsahuje autorské vědecké články, které musí mít náležitou formu a projít nezávislým posouzením kvality (recenzní řízení). Další částí časopisu mohou tvořit aktuální zprávy z oboru, recenze nových odborných publikací apod.

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Jak se liší primární a sekundární literatura?
2. Jak se liší kolektivní monografie a sborník?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola se věnovala charakteristice informačních zdrojů, zejména z oblasti knižní a odborných publikací. Ukázala rozdíl mezi primární a sekundární literaturou a také definovala hlavní typy odborných publikací.

ODPOVĚDI

1. Primární literatura obsahuje nezprostředkované údaje k dané problematice, sekundární literatura je ta, která pojednává „o“ tématu, kterému se věnujeme.
  2. Kolektivní monografie pojednává o jednom, zpravidla jasně definovaném tématu, zatímco sborník může obsahovat i příspěvky, které zazněly na vědecké konferenci věnované vymezenému tématu, ale hlavně není tak tematicky ucelený. Někdy bývá obtížné stanovit mezi těmito žánry jasnou hranici.
-

9 INFORMAČNÍ ZDROJE V BOHEMISTICE II. (KNIHOVNY A ARCHIVY)

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola uvádí přehled hlavních vědeckých knihoven, které slouží badatelským účelům, pokračuje jejich podrobnějšími popisy. Ve druhé části se pak věnuje smyslu a účelu literárního archivu.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1,5 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Definovat hlavní paměťové instituce a jejich účel.
- Charakterizovat největší knihovny v ČR, včetně Opavy, a jejich zaměření.
- Ukázat cíle literárního archivu.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Paměťové instituce, muzea, knihovny, archivy, vědecké knihovny, sbírky, fondy.

9.1 Knihovny

Různé druhy informačních zdrojů využívaných v bohemistice (v jazykovědě i literární vědě) - a samozřejmě i v jiných oborech – shromažďují, uchovávají a zpřístupňují tzv. paměťové instituce. Mezi paměťové instituce (tedy takové, které uchovávají historickou paměť dané společnosti) řadíme především **muzea**, **archivy** a **knihovny**.

Knihovny představují instituce specializované na uchovávání a zpřístupňování především tištěné produkce (knihy, časopisy), popř. v poslední době i elektronických zdrojů (CD, DVD, e-books). Ze všech paměťových institucí jsou knihovny těmi, se kterými student přijde do kontaktu nejčastěji, ba kterým se nelze při studiu na vysoké škole vyhnout. Pro studium bohemistiky jsou nejdůležitější knihovny vědecké, které zpřístupňují produkci jednotlivých (vybraných nebo všech) vědeckých oborů – jen málokdy lze odborné publikace nalézt v okresních či městských lidových knihovnách, jejichž funkce je poněkud jiná.

V každém kraji ČR se nachází krajská knihovna, která má mj. právo regionálního povinného výtisku. Ale ne všechny krajské knihovny mají charakter knihovny vědecké – některé vznikly transformací okresních knihoven (Zlín, Havlíčkův Brod) a jejich fondy se nemohou měřit s fondy těch krajských knihoven, které vznikly ze státních vědeckých knihoven. Z těch se nejbližší Opavě nacházejí:

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě (Prokešovo nám. 9, Moravská Ostrava) – krajská knihovna Moravskoslezského kraje, dříve státní vědecká knihovna, založena v roce 1951; fond o rozsahu cca 1 mil. jednotek je zaměřen především na odbornou literaturu technických oborů, literárněvědné či jazykovědné publikace i literární díla a periodika zejména staršího data vydání jsou zde dostupné jen sporadicky, u publikací novějších (po r. 1950) je situace již lepší. Webové stránky: <https://www.svkos.cz/>

Vědecká knihovna v Olomouci (Bezručova 2, Olomouc) – krajská knihovna Olomouckého kraje, navazuje na starou olomouckou univerzitní knihovnu, založenou v 16. století. Fond o rozsahu cca 2 mil. jednotek je třetí největší v ČR, obsahuje i rozsáhlou sbírku rukopisů, prvtisků a starých tisků. Knihovna má jako jedna ze tří v ČR práci povinného výtisku – tzn., že zde teoreticky najdete všechno, co v ČR vychází. Webové stránky: <https://www.vkol.cz/cs/>

Největší knihovny v České republice jsou:

Národní knihovna (Klementinum 190, Praha 1) – největší a nejstarší česká knihovna, vznikla jako univerzitní knihovna Karlovy univerzity ve 14. století; v současnosti hlavní státní knihovna s fondem přesahujícím cca 6 mil. jednotek, ze všech oblastí a časových etap. Má právo dvou povinných výtisků – jeden z nich je určen pro Národní konzervační fond – speciální soubor knihovních jednotek, které se uchovávají ve zvláštním režimu pro budoucnost. Webové stránky: <https://www.nkp.cz/>

Moravská zemská knihovna (Kounicova 65a, Brno) – s univerzálním fondem o rozsahu cca 4 mil. jednotek. Druhá největší knihovna, založená v 19. století. Má právo povinného výtisku. Webové stránky: <https://www.mzk.cz/>

V Opavě naleznete tyto knihovny:

Univerzitní knihovna SU – knihovna provozovaná Slezskou univerzitou se zaměřuje na odborné publikace oborů, které se na univerzitě vyučují. V současnosti obsahuje cca

164 tis. svazků knih. Knihovna poskytuje studentům a pedagogům ve vnitřní síti také přístup k různým databázím a elektronickým zdrojům; zajišťuje rovněž meziknihovní výpůjční službu. Každoročně pořádá pro studenty prvních ročníků seznamovací lekci – její absolvování jednoznačně doporučujeme všem studentům bohemistických oborů. Web s katalogem: <https://www.slu.cz/slu/cz/univerzitniknihovna>

Ústřední knihovna Slezského zemského muzea (Tyršova 1, Opava) – veřejná vědecká knihovna zaměřená především na literaturu o Slezsku a ze Slezska (tzv. silesiaka) a na odbornou literaturu humanitních oborů. Má cca 290 tis. svazků. Web s katalogem: <http://www.szm.cz/rubrika/101/ustredni-knihovna/katalogy.html> Starší část fondu však není dosud v elektronickém katalogu podchycena a je třeba užít lístkového katalogu v knihovně. Samostatnou součástí muzejní knihovny je též knihovna Památníku Petra Bezruče (Ostrožná 35, Opava) – specializovaná knihovna pro oblast literární vědy, zejména v regionu Slezska a severní Moravy – katalog je dostupný ve formě lístkovnice v prostorách studovny.

Městská knihovna v Opavě (Nádražní okruh 27, Opava) – městská lidová knihovna, fond je zaměřen především na literaturu krásnou a populárně naučnou.

Další knihovny významné pro bohemistiku:

Knihovna Národního muzea (Vinohradská 1, Praha 1) – knihovna specializovaná na bohemikální produkci, obsahuje významný fond rukopisů a starých tisků. Web s katalogem: <https://www.nm.cz/Knihovna-NM#novinky> Zvláště významné je oddělení časopisů, které uchovává nejúplnější sbírku českých novin a časopisů – sídlí v Místodržitelském letohrádku v Praze (Královská obora 56, Praha 7) – katalog není veřejně přístupný, na základě požadavku v něm vyhledávají pracovníci knihovny.

Knihovna ústav pro českou literaturu AV ČR (NA Florenci 3, Praha 1) – knihovna specializovaná na literární vědu a na českou literaturu, včetně nejstaršího období (v kopiích či mikrofilmech). Web s katalogy: <http://www.ucl.cas.cz/cs/knihovna/elektronicky-katalog>

Knihovna Památníku národního písemnictví (Strahovské nádvoří 1, Praha 1) – knihovna specializovaná na českou literaturu a literární vědu. Web s katalogy: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/katalogy-interni/>

Knihovna Ústavu pro jazyk český AV ČR (Valentinská 1, Praha 1) – knihovna specializovaná pro oblast lingvistiky Web: <http://www.ujc.cas.cz/o-ustavu/knihovna.html>

Všechny výše uvedené knihovny jsou přístupné veřejnosti a poskytují své služby za úplatu (roční poplatek). Většina z nich má dnes již kompletně své fondy katalogizované na internetu, je tedy možné snadno zjistit, zda hledané knihy či časopisy obsahují. V katalogu většinou rovněž zjistíme, zda knihu lze půjčit absenčně (mimo knihovnu) nebo zda je nutné ji studovat prezenčně (ve studovně). Některé knihovny půjčují knihy pouze prezenčně (opavská i pražská muzejní knihovna, knihovny ústavů AV ČR, knihovna

památníku národního písemnictví), jiné umožňují i absenční výpůjčky u části fondu. Časopisy a noviny se vždy půjčují jen prezenčně do studovny (kromě Moravskoslezské vědecké knihovny, kde lze část časopiseckého fondu zapůjčit na zkrácenou výpůjční dobu absenčně).

Obtížnou dostupnost informačních zdrojů částečně řeší v posledních letech rozvíjející se digitalizace, která umožňuje dálkový přístup k těžko dostupným časopisům a knihám přes internet. Významným omezením jsou zde ovšem autorská práva, která často neumožňují novější produkci volně zpřístupnit – požadované materiály jsou tak opět přístupné jen v prostorách knihovny, zájemce se tak cestě do knihovny stejně nevyhne. Všechny velké knihovny provádějí digitalizaci svých fondů a – se zmíněným omezením – je zpřístupňují přes internet.

Národní knihovna <http://kramerius.nkp.cz> (starší verze) a <http://kramerius4.nkp.cz> (novější verze); NK buduje postupně Národní digitální knihovnu, která dnes obsahuje již přes 130 tis. knih a přes 1600 periodik. Značná část digitalizovaných dokumentů je však novějšího data a přístupná jen z počítačů Národní knihovny.

Moravská zemská knihovna: digitalizační projekt MZK obsahuje dokonce o něco více digitalizovaných dokumentů než pražská Národní digitální knihovna, ovšem se stejným omezením. Adresa: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/>

Vědecká knihovna v Olomouci: soustředí se hlavně na regionální noviny a časopisy, adresa: <http://noviny.vkol.cz/kramerius>

Moravskoslezská vědecká knihovna: soustředí se především na regionální monografie a periodika, adresa: <http://camea2.svkos.cz/search/>

Všechny tyto digitální knihovny jsou založeny na systému Kramerius v různých jeho verzích (v. 3-5); pro práci se staršími verzemi je třeba mít nainstalovaný plug-in DJVU (nefunguje v některých prohlížečích, např. Chrome nebo Opera)

Univerzitní knihovna SU digitalizovala některé nejčastěji využívané studijní materiály (včetně bohemistických) na adrese: <http://media.slu.cz/knihy/> Digitalizáty jsou přístupné po přihlášení do intranetu SU.

Knihovna Ústavu pro českou literaturu digitalizovala některé, především literární časopisy z 19. a 20. století na adrese: <http://archiv.ucl.cas.cz/>

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity zpřístupňuje ve své digitální knihovně veškerou odbornou produkci vydanou fakultou (časopisy, sborníky, knihy); adresa: <https://digilib.phil.muni.cz/> Knihovna FF MU pak realizuje speciální digitální knihovnu Arna Nováka, kde postupně zpřístupňuje knižní a sborníkové publikace tohoto předního českého literárního historika a kritika 20. století; adresa: <http://arne-novak.phil.muni.cz/>

Mnoho českých knih a časopisů (především z fondů amerických a kanadských knihoven) lze nalézt ve webovém archivu archive.org, zde: <https://archive.org/details/texts>. Česká produkce představuje samozřejmě jen zlomek z desetimilionového digitálního archivu, navíc je třeba při vyhledávání počítat s chybějící či zkomolenou českou diakritikou.

9.2 Literární archiv

Druhý typ paměťových institucí má význam zejména v literárněvědné (a ještě přesněji literárněhistorické) části bohemistiky – jedná se o archivy. Posláním archivů je uchovávat, uspořádat a zpřístupňovat (tiskem nevydané) písemnosti vzniklé produkcí různých původců. Státní soustava archivů, zřízená zákonem o archivnictví a spisové službě (499/2004 sb.) zahrnuje Národní archiv (uchovávající nejcennější archivní soubory státu a historický archiv Čech) a jednotlivé státní oblastní archivy s působností pro jeden či dva kraje – specifické postavení mezi oblastními archivy mají Moravský zemský archiv a Zemský archiv v Opavě, které jsou také archivy historických zemí (Moravy a Slezska). Součástí státních oblastních archivů jsou jako jejich organizační složky státní okresní archivy, které sídlí v každém městě.

Pro literární historii mají ovšem tyto archivy jen malý význam, protože materiály k dějinám literatury najdeme vesměs ve specializovaných literárních archivech.

Literární archiv Památníku národního písemnictví (Strahovské nádvoří 1, Praha 1) – největší český literární archiv.

Moravské zemské muzeum – oddělení dějin literatury (Hudcova 76, Brno) – schraňuje rozsáhlý soubor archiválií k dějinám literatury na Moravě.

Literární archiv Památníku Petra Bezruče (Ostrožná 35, Opava) – obsahuje archivní soubory k dějinám literatury ve Slezsku a na severní Moravě.

Archiválie jsou v archivech uspořádány do souborů dvou typů: sbírky a fondy. Rozsah souboru se vždy uvádí v tzv. bm (běžných metrech – jde o prostor, jaký zaujímají materiály v regálu). Sbírkou je soubor utvořený uměle činností archiváře, obsahující dokumenty od různých původců – takový charakter mají např. literárněhistorické sbírky Moravského zemského muzea (rozsah je 580 bm!). Fondy oproti tomu jsou archivní soubory jednoho původce – nejčastěji se v literárním archivu setkáme s fondy osobními, tedy se soubory vzniklými činností nějaké osoby – spisovatele, literárního vědce, novináře apod. Většinou jsou to soubory získané po smrti osobnosti – říká se jim pozůstalost (ale dnes mnoho spisovatelů své materiály odevzdává do archivu průběžně za svého života). Materiály ve fondu jsou pak uspořádány podle svého charakteru do oddílů – např. osobní doklady, rukopisy, korespondence – rozčleněná podle příjemců a odesílatelů – výstřižky, fotografie apod. Takto uspořádané archiválie jsou uloženy ve složkách a posléze v archivních krabicích (kartonech) – to jsou pak základní jednotky fondu. Archiv často omezuje množství

kartonů, které předloží badateli naráz. K orientaci ve fondu slouží inventář, který archiv pro jednotlivé fondy vypracovává – inventáře jsou dostupné přímo v archivu v tištěné podobě nebo v poslední době na internetu.

Za příklad si vezmeme fond literárního historika a kritika Otokara Fischera. Inventář v roce 1990 zpracovala Jarmila Mourková. Inventář má 2 hlavní části: úvod (charakterizující původce a fond – hl. stav dochování) a vlastní soupis fondu, který je členěn do oddílů: Doklady vlastní (obsahuje nejruznější dokumenty od oddacího listu po adresář), Korespondence vlastní (přijátá a odeslaná, vždy je uveden korespondenční partner, počet jednotek a časový rozsah – takže např. zjistíme, že ve fondu najdeme celkem 77 listů Otokara Theera adresovaných Fischerovi v letech 1906-1917), Korespondence rodinná (dopisy s rodinnými příslušníky), Korespondence cizí (různé jednotlivé dopisy třetích osob), Rukopisy vlastní (dále rozčleněné podle žánrů), Rukopisy cizí, Tisky, Výstřižky a Fotografie.

Pro zjištění, kde se ten který fond/sbírka nachází, lze použít celostátní archivní soupis: <https://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/default.aspx>. Jednotlivé archivy vydávají také průvodce po fondech (seznam archivních souborů se stručnou charakteristikou), seznam fondů literárního archivu Památníku Petra Bezruče najdete zde: <http://www.szm.cz/media/docs/literarni-fondy-a-pozustalosti-53f1ff11bc2c6.pdf>

Některé inventáře k fondům/sbírkám Literárního archivu PNP je možné najít v digitální podobě na archivním portálu www.badatelna.eu (který slouží také Národnímu archivu a Archivu MZV). Tento portál slouží zároveň jako soupis všech fondů (i těch, které dosud nemají vypracován inventář).

Archivní soubory uložené v literárních archivech jsou dostupné za dvou podmínek:

- a) Jde o soubory, které byly uspořádány, a existuje k nim inventář;
- b) uplynula 30letá ochranná lhůta od vzniku dokumentů.

Od obou těchto podmínek lze získat výjimku jen výjimečně.

KONTROLNÍ OTÁZKA

1. Jakou znáte největší knihovnu v ČR a kolik má jednotek?
2. Jaké knihovny se nacházejí v Opavě?
3. Jaká je funkce literárního archivu?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola se věnovala funkci vědeckých knihoven a literárních archivů jako paměťových institucí, které slouží nejen veřejnosti, ale také badatelské práci.

ODPOVĚDI

1. Národní knihovna v Praze, tzv. Klementinum, s fondem přes 6 mil. jednotek.
  2. Univerzitní knihovna SU, Ústřední knihovna Slezského zemského muzea (Knihovna Památníku Petra Bezruče), Městská knihovna v Opavě.
  3. Uchovávat, uspořádávat a zpřístupňovat (tiskem nevydané) písemnosti.
-

10 CITACE (CITAČNÍ ETIKA)

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola se věnuje problematice citací, ať už tzv. citační etice, pro některé studenty 1. ročníku VŠ jistě nové, nebo konkrétní citační normě a správnému vědeckému způsobu citování v bohemistice.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1 hodina

CÍLE KAPITOLY

- Definovat a přiblížit studentům pojem citační etika.
  - Ukázat práci s citacemi citační normou na konkrétních případech.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Citační etika, citační norma, parafráze/odkaz, přímá citace, harvardský systém

---

10.1 Citační etika

Jednou z věcí, která se pro vás při studiu na vysoké škole zásadním způsobem změní, je **nárok** kladený na studentské práce, které budete v rámci jednotlivých předmětů odevzdávat. O jejich typu budeme mluvit jinde, teď se však zastavme u věci, se kterou mívají studenti zejména v prvních ročnících velké problémy. Je to otázka **citační etiky**. Co to vlastně je? Etika zde vlastně možná není úplně vhodné slovo, protože jde o víc než jen o doporučení, co se jak má dělat, ale jde de facto o zákonný rámeček, jak se věci dělat musí.

Na střední škole nejspíš řada studentů byla zvyklá vypracovávat referáty a různá školní cvičení metodou Ctrl C a Ctrl V. Jenže toto kopírování cizích myšlenek a formulací je na vysoké škole, stejně jako v běžném životě, zcela nepřijatelné, ba dokonce nezákonné. Ten kdo určitý text napíše (a zveřejní jej), se stává jeho majitelem a získává na něj automaticky autorská práva. Tím se česká úprava liší od britské, tzv. copywriterové – kdy se vlastníkem textu člověk nestává ve chvíli, kdy jej zaeviduje, ale až ve chvíli, kdy je text představen ve vnímatelné podobě: je vyvěšen na internetu nebo přečten dívce v parku z básnického zápisníku. Toto vše se řídí zákonem č. 121/2000 Sb., tj. zákonem o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Podle něj se rozlišují dva typy autorských práv: osobnostní a majetkové, a obě jsou soudně vymahatelná.

Nechceme na tomto místě nijak čtenáře strašit, pouze upozornit na to, že opisování na vysoké škole je jedním z největších prohřešků s nejpřísnějšími tresty: pokud se vám nepovede referát, interpretace, rozbor, všechno se dá opravit, naučit, prokonzultovat a zpřesnit, pokud ale budete přistiženi při tom, že jste zkopírovali cizí věty (a neuvedli řádně zdroj), hrozí vám podmíněčné, nebo i celkové vyloučení ze studia.

A jak se takové opisování pozná? Existují programy, které jsou schopné rozpoznat plagiátorství a jeden z nich používá i Slezská univerzita. Výše uvedené rozhodně neznamená, že nemáte pracovat s texty, které už o vašem námětu byly napsány.

Citační etika nám však dává návody na to, jak tyto cizí texty uvést ve své práci, tak aby se citace stala součástí nového výkladu.

Citování můžeme realizovat ve dvou základních podobách, a to je parafráze/odkaz a přímá citace.

Odkaz/parafráze: v tomto případě vlastními slovy přeformulujete názor, který chcete ve své práci použít. Přiznáváte, že to není váš poznatek, ale zároveň jste chtěli cizí text přizpůsobit vlastnímu výkladovému stylu. V tomto případě se používá poznámka pod čarou a v ní zkratky jako „podrobněji viz“, „viz“, „srov.“ apod. Bibliografickou poznámku pod čarou najdete ve Wordu v nabídce Reference-Vložit-Poznámka pod čarou.

Přímý citát: v textu samozřejmě také můžete použít doslovný citát, ten musí být oddělen od textu uvozovkami a musí za ním následovat bibliografický záznam. Jeho přesná podoba je vázána citační normou, která upravuje podobu bibliografické citace.

U citátu jde o to, abyste jej především **vhodně** začlenili do textu. Zejména v literárněvědné bohemistice však nejde jen o citáty z odborné literatury, ale také o citáty z textů původních, tedy básní, povídek, románů či dramát, o kterých budete psát. V tomto případě je důležité vědět, že slouží k tomu, aby podpořily váš interpretační výklad textu. Citované pasáže by tak s vaším výkladem měly tvořit **jednotu** a vzájemně se doplňovat.

10.2 Citační norma

Existuje více typů citačních norem, při svém studiu bohemistiky se setkáte v zásadě se dvěma. První je citační norma ČSN ISO 690: 2011. V ní je třeba citovat takto:

Kniha (autor – rok vydání – název – místo vydání – nakladatelství a ISBN):

KLAUS, Václav, 2007. *Modrá, nikoli zelená planeta*. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-152-9.

Článek ve sborníku nebo periodiku (autor – rok vydání- název In – název sborníku/periodika – místo vydání, nakladatel, ISBN, případně, u periodik ISSN):

VRÁNKOVÁ, Jitka, 1998, Technická revoluce v malé tiskárně. In *Tiskárny a tisky 19. století*. Jindřichův Hradec: Okresní muzeum v Jindřichově Hradci. 75-78. ISBN 80-86227-00-6.

Druhou je tzv. harvardský systém, používaný např. v časopise *Česká literatura*.

Na rozdíl od normy ISO, která se uvádí v poznámkách pod čarou, se odkaz píše hned za text a čtenář si může příslušné místo dohledat v seznamu pramenů a literatury na konci textu. Příklady, které uvádějí stránky tohoto časopisu: <http://www.ucl.cas.cz/cs/casopis-ceska-literatura/pokyny-pro-autory>

Číslované poznámky pod čarou jsou pouze předmětné, tj. vysvětlují, komentují nebo doplňují text. Primární literatura se uvádí přímo v textu (názvy děl kurzívou). Kompletní soupis primární literatury je uveden za textem ve zvláštním oddíle PRAMENY.

Způsob zápisu je tento:

POLÁČEK, Karel

1939 *Vyprodáno* (Praha: Fr. Borový)

1994 *Vyprodáno*; in idem: *Spisy Karla Poláčka*, sv. 12; ed. M. Chlíbačová (Praha: Nakladatelství Franze Kafky)

Sekundární literaturu citujeme rovněž přímo v textu. Její kompletní soupis je uveden ve zvláštním oddíle LITERATURA za textem.

Způsob zápisu je tento:

Monografie

MACURA, Vladimír

1995 *Znamení zrodu: české národní obrození jako kulturní typ* (Jinočany: H & H) [1983]

BOURDIEU, Pierre

2000 *Pravidla umění: geneze a struktura literárního pole*; přel. Petr Kylvoušek, Petr Dytrt (Brno: Host) [1992]

Stat' v periodiku

ČERVENKA, Miroslav

2004 „Prozodické základy novodobého českého verše?“, *Česká literatura* LII, č. 6, s. 751-772

Text ve výboru

BREMOND, Claude

2002 „Logika narativních možností“, přel. Petr Kylvoušek; in Petr Kylvoušek (ed.): *Znak, struktura, vyprávění. Výbor z prací francouzského strukturalismu* (Brno: Host), s. 118-141

ČERVENKA, Miroslav

1996 „Jana Mukařovského rozchod se strukturalismem“, in idem: *Obléhání zevnitř* (Praha: Torst), s. 386-397 [1991]

Knižní edice

KOLÁR, Jaroslav – NEDVĚDOVÁ, Milada (edd.)

1983 *Próza českého středověku* (Praha: Odeon)

Internetový zdroj

MATĚJÍČEK, Tomáš – FORET, Martin – ČEPELÁK, Vojtěch

2004 „Book, album nebo... co vlastně?“, Komiks.cz
<http://www.komiks.cz/clanek.php?id=659>

Různé obory a dokonce i různé časopisy a redaktori sborníků apod. často využívají či vyžadují různě upravené a přizpůsobené podoby bibliografických citací. Takovými požadavky je pak třeba se řídit (jak říkají Angličané: When in Rome, do as the Romans do) – forma citace nakonec není nejdůležitější: podstatné je uvést všechny povinné údaje, tj. takové, které využité informační zdroj jednoznačně identifikují. Pokud si nejste jistí, je vždy možné ověřit si správnost vašeho odkazu na příslušných stránkách atd.

Vždy je ale třeba úzkostlivě dbát na to, abyste řádně odcitovali všechno cizí, co ve vlastním textu použijete.

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Co to je plagiát?
  2. Na co je především třeba dbát u přímé citace?
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola se věnovala problematice citací, ať již z hlediska citačních norem nebo tzv. citační etiky, na kterou je kladen na vysokých školách silný důraz. V kapitole jsme se dále věnovali řadě příkladů vědeckých citací užívaných v odborných literárněvědných bohemistických časopisech.

ODPOVĚDI

1. Úmyslné vydávání cizího díla za vlastní. Zahrnuje nedůsledné citování použitých zdrojů nebo neuvedení citace.
  2. Na vhodné začlenění citace do textu tak, aby výklad a citované pasáže tvořily jednotu.
-

11 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola přináší základní přehled bohemistických příruček, slovníků, mluvnici, literárněhistorických akademických dějiny, kompendií a dalších zdrojů. Současně uvádí význam bibliografie pro badatelskou práci.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

2 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Uvést přehled základních bohemistických příruček, kompendií a dalších zdrojů.
  - Stručně tyto zdroje charakterizovat a přiblížit studentům.
  - Osvětlit význam „bibliografie“ pro badatelskou práci v oblasti bohemistiky.
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Jazykové slovníky, mluvnice, kompendium, lexikon, akademické dějiny, oborová bibliografie.

11.1 Jazykové slovníky a mluvnice

Rozdělme si slovníky a) základní příruční slovníky, které je dobré mít po ruce doma; b) významná slovníková díla, k nimž je možné se obrátit v případě potřeby hlubšího poučení; c) další slovníky užitečné pro (aktivního a vzdělaného) uživatele českého jazyka.

- a) **Základní slovníkové příručky** (existují v mnoha vydáních, postupně aktualizovaných)

PRAVIDLA ČESKÉHO PRAVOPISU – obsahují obsáhlé poučení o českém pravopisu a slovníkovou část. Existují dvě verze PČP – školní a akademické vydání: akademické vydání je rozsáhlejší, školní má heslář méně objemný, ale obsahuje navíc kromě poučení o pravopisu též základní údaje o tvarosloví (skloňování a časování). Vždy doporučujeme používat oficiální PČR, vydávána Ústavem pro jazyk český AVČR, nikoliv různé komerční napodobeniny. Alternativně je možné využívat Internetovou jazykovou příručku, provozovanou Ústavem na stránce: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.

SLOVNÍK CIZÍCH SLOV – obsahuje poučení o slovech cizích (o významu, výslovnosti a pravopisu); kromě příručního vydání existuje i dvousvazková verze Akademického slovníku cizích slov.

SLOVNÍK SPISOVNÉ ČEŠTINY PRO ŠKOLU A VEŘEJNOST (SSČ) – výkladový slovník spisovného jazyka, obsahuje cca 40 tis. hesel, má normativní charakter, tj. zaznamenává a upevňuje spisovnou lexikální formu jazyka. Každé heslo obsahuje základní poučení o gramatických charakteristikách slova (u jmen např. rod, tvar genitivu) a výklad významů, různé významy téhož slova jsou číslovány.

- b) **Významná slovníková díla**

SLOVNÍK SPISOVNÉHO JAZYKA ČESKÉHO (SSJČ) – slovník spisovné slovní zásoby češtiny, obsahuje skoro 193 tis. hesel, má kodifikační charakter, tj. ustaluje slovní zásobu po stránce pravopisné, tvaroslovné, i významové. Existuje ve 2 vydáních: první ve 4 svazcích (1958 – 1971), druhé v 8 svazcích (1989). Existuje i webová verze: <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/>. Při práci s tímto slovníkem je třeba mít na mysli, že obsahuje slovní zásobu období 30. – 70. let 20. stol., tedy nenajdeme v něm slova nověji vzniklá.

PŘÍRUČNÍ SLOVNÍK JAZYKA ČESKÉHO (PSJČ) – nejrozsáhlejší český slovník (navzdory svému názvu), obsahuje 250 tis. hesel, má charakter deskriptivní, tj. neomezuje se na spisovnou slovní zásobu, ale na všechny její vrstvy. Výklady významu slov jsou demonstrovány citáty, většinou z české beletrie 19. a poč. 20. století. Slovník vycházel v letech 1935 – 1957, má 8 dílů v devíti svazcích. Webová verze je k dispozici zde: <https://bara.ujc.cas.cz/psjc/>. Webová verze je cenná i tím, že současně vyhledává i v naskenovaném lexikálním archívu Ústavu pro jazyk český, který obsahuje 8,7 miliónů excerpčních lístků k jednotlivým slovům z let 1770 – 1991.

- c) **Další užitečné slovníky**

Müllerová a kol. **NOVÁ SLOVA V ČEŠTINĚ. SLOVNÍK NEOLOGIZMŮ** – existují 2 svazky z let 1998 a 2004; obsahují nová slova v češtině, která se objevila v letech 1985 – 2002, a nejsou tedy zachycena v SSJČ.

Pala – Všianský: **SLOVNÍK ČESKÝCH SYNONYM** (několik vydání) – uvádí u jednotlivých slov synonyma (slova stejného významu), popř. i antonyma (slova významu opačného).

Klégr: **TEZAURUS JAZYKA ČESKÉHO** (2007) - slovník využitelný podobně jako slovník synonym, ale řazený nikoliv abecedně, nýbrž věcně. Slovní zásoba je tu rozdělena podle svého významu do 885 kategorií a jednotky řazené podle významové blízkosti. Pro snadnou práci obsahuje rejstřík.

Čermák a kol. **SLOVNÍK ČESKÉ FRAZEOLOGIE A IDIOMATIKY** – poskytuje poučení o významu frazémů (příslíví, rčení atd.), má 4 díly: 1. Přirovnání, 2. Výrazy neslovesné, 3. Výrazy větné. Každý díl obsahuje rejstřík.

Mluvnice

Pod pojem „mluvnice“ sem zařazujeme kompendia pojednávající souhrnně o českém jazyce, mající charakter vysokoškolských učebnic či příruček pro veřejnost. Takový název měly již historicky práce J. Gebauera (Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské, 1880), F. Trávníčka (Mluvnice spisovné češtiny, 1951) či dodnes používaná středoškolská příručka B. Havránka a A. Jedličky (Česká mluvnice, několik vydání), i když přinášely poučení nejen o gramatické soustavě jazyka, ale také o lexiku apod.

MLUVNICE ČEŠTINY (tzv. akademická) – rozsáhlé kompendium, rozdělené do tří dílů: I (věnovaný fonetice, fonologii, morfologii a morfematice a tvoření slov, 1986), II (věnovaný tvarosloví, 1986), III (věnovaný syntaxi 1989). Mluvnice češtiny usiluje o precizní teoretické podložení výkladu, proto se hodí spíše pro poučenějšího akademického uživatele. Digitalizované všechny 3 svazky jsou k dispozici zde: <http://www.ujc.cas.cz/veda-vyzkum/publikace/akademicka-mluvnice-cestiny.html>.

PŘÍRUČNÍ MLUVNICE ČEŠTINY (tzv. brněnská) – praktičtěji pojatá jednosvazková práce, na rozdíl od akademické mluvnice obsahuje také pojednání o lexikologii a stylistice. Vyšla v roce 1995. Štícha a kol.: **AKADEMICKÁ GRAMATIKA SPISOVNÉ ČEŠTINY** – v roce 2013 vydaná příručka, která podobně jako předchozí rezignuje na vysvětlení teoretických východisek a je koncipována jako praktický pomocník pro studium či profesionální práci s jazykem. Akademická gramatika se opírá o současnou psanou češtinu a má částečně charakter preskriptivní, doporučuje určité tvary či užití jako náležité (spisovné). Členění práce ve své struktuře na rozdíl od Příruční mluvnice nerespektuje striktně jednotlivé tradiční disciplíny: obsahuje oddíly o „gramatice slova“, „gramatice věty“, gramatice souvětí“ a „gramatice textu“.

MLUVNICE SOUČASNÉ ČEŠTINY (1. sv. 2010 pod redakcí V. Cvrčka, 2. sv. 2014 pod redakcí J. Panevové) – na rozdíl od *Akademické gramatiky* je pojata jako čistě deskriptivní, nerozlišuje, co je v jazyce spisovné a nespisovné a snaží se popsat, „jak se píše a jak se mluví“ (jak zní podtitul), a přitom je založena na korpusech nejen psaného, ale i mluveného jazyka. 1. svazek obsahuje poučení o fonetice (více než o fonologii), le-

xikologii, morfologii a textu a stylu, v závěru pak i kapitolu o „pravopisu“ – ne jako o pravidlech, ale popis skutečného stavu. 2. svazek pojednává o syntaxi.

11.2 Slovníky a kompendia literární teorie

Vlašín, Š. a kol. **SLOVNÍK LITERÁRNÍ TEORIE**. Praha 1977. Od konce 70. let minulého století ještě několikrát vydaný slovník, nyní dostupný také v digitalizované formě na adrese <http://www.ucl.cas.cz.edicee/prirucky/slovnikove/142-slovník-literární-teorie>.

Vzhledem k době vzniku příručka obsahuje marxistickou estetickou terminologii, je proto třeba k mnohým heslům přistupovat kriticky, nicméně svoji hodnotu si slovník zachoval zvláště pro zpracování poetologických hesel, částečně též v uchopení literárních epoch, proudů, směrů a skupin, z čehož plyne, že kromě literární teorie je věnován také literární historii.

Nünning, A. a kol. **LEXIKON TEORIE LITERATURY A KULTURY**. Brno 2006. Moderní slovník literární teorie a kulturologie, která dnes výrazně ovlivňuje a spoluutváří přemýšlení o literatuře. Jde příručku přeloženou z němčiny a doplněnou o 45 hesel z české literární vědy. Mezioborově zaměřený slovník zachycuje šíři a různorodost současné literární vědy jednak osvětlením ústředních pojmů, jednak seznámením s autory a autorkami, kteří určovali a ovlivňovali teoretické diskuse.

Müller, R., Šidák, P. a kol. **SLOVNÍK NOVĚJŠÍ LITERÁRNÍ TEORIE, GLOSÁŘ POJMŮ**. Praha 2012. Dílo domácího autorského kolektivu, které se ve věcných heslech oproti Nünningově příručce podrobněji věnuje současné teoretické situaci (tj. zhruba období po druhé světové válce) a snaží se zaplnit její terminologické mezery.

Macura, V., Jedličková, A. **PRŮVODCE PO SVĚTOVÉ LITERÁRNÍ TEORII**. Brno 2012. Dílo vznikalo již v 80. letech 20. století pod vedením Vladimíra Macury (oficiálně byl jako editor uváděn M. Zeman), nyní bylo doplněno týmem A. Jedličkové. Průvodce se nevěnuje literárněteoretickým termínům, ale vybraným dílům světové literární teorie 20. století a 21. století, které chápe jako příklady širších teoretických přístupů a debat. Po popisu jednotlivých kapitol daného teoretického díla (např. Otevřené dílo Umberta Eca) následuje komentář zaměřený na jeho stěžejní pojmy, argumenty, jakož i myšlenková východiska a pokračující diskusi, kterou dílo vyvolalo.

Hodrová, D. **...NA OKRAJI CHAOSU... POETIKA LITERÁRNÍHO DÍLA 20. STOLETÍ**. Praha 2001. – Červenka, M. a kol. **POHLEDY ZBLÍZKA: ZVUK, VÝZNAM OBRAZ. POETIKA LITERÁRNÍHO DÍLA 20. STOLETÍ**. Praha 2002. – Červenka, M. a kol. **NA CESTĚ KE SMYLU. POETIKA LITERÁRNÍHO DÍLA 20. STOLETÍ**. Praha 2005. Autorské kolektivy těchto tří publikací tvoří přední osobnosti současné literární vědy. Všechny tři svazky vhodně doplňují představené teoretické slov-

níky a příručky, neboť obsahují teoretické studie, které se důkladněji věnují myšlenkové a argumentační rovině jednotlivých oblastí literární teorie.

11.3 Kompendia dějiny literatury, slovníky spisovatelů

Novák, A. Novák, J. V. **PŘEHLEDNÉ DĚJINY LITERATURY ČESKÉ**. Olomouc 1936 – 1939, reprint Brno 1995. Klasická příručka dějin české literatury od počátku do konce 30. let, dodnes přínosná zejména pro vyhraněný osobitý autorský přístup jednoho z nejvýznamnějších českých literárních historiků Arna Nováka. Naskenované dostupné zde: <http://arne-novak.phil.muni.cz/books/prehlednedne-dejiny-literatury-ceske-novak-1936>

Tzv. **AKADEMICKÉ DĚJINY ČESKÉ LITERATURY**. Vznikaly od počátku 50. let jako hlavní úkol nově zřízeného Ústavu pro českou literaturu akademie věd (proto „akademické“), měly vytvořit vědeckou marxistickou syntézu dějin naší literatury a nahradit dosavadní, ideologicky nevyhovující kompendia, zejm. Novákovo. I. díl (1959, pod redakcí J. Hrabáka) je zaměřen na starší českou literaturu a nejsilněji formován komunistickou ideologií a marxistickou metodologií, což jej činí téměř nepoužitelným. II. Díl (1960, pod redakcí F. Vodičky) se zaměřuje na literaturu národního obrození, metodologicky vychází z Vodičkovy teorie úkolů, jež se pokusila spojit marxistické a strukturalistické přístupy. III. díl (1961, pod redakcí M. Pohorského) je věnován 2. půli 19. století. IV. díl (pod redakcí Z. Pešata a E. Strohsové), věnovaný 1. polovině 20. století, byl připraven na konci 60. let, ale vyšel po normalizačním zákazu až v roce 1995, je nejméně zasažen ideologickými deformacemi, byť preference „pokrokové“ literatury je v některých kapitolách zřejmá a narušuje obraz literatury zejména na počátku 20. století. Naskenované a přístupné zde: <http://www.ucl.cas.cz/edice/dejiny-ceske-literatury>.

Janoušek, P. a kol. **DĚJINY ČESKÉ LITERATURY 1945 – 1989**. 4 díly. Praha 2007 – 2008. Navazují chronologicky na předchozí projekt, ve značné šíři mapují českou literaturu daného období bez výraznějších metodologických ambicí, spoléhající na věcný přístup širokého autorského kolektivu. Z díla byl pořízen výtah pro potřeby studia a rychlého poučení: Janoušek a kol. **PŘEHLEDNÉ DĚJINY ČESKÉ LITERATURY 1945 – 1989**. Praha 2012.

Lehár, J. a kol. **ČESKÁ LITERATURA OD POČÁTKŮ K DNEŠKU**. Praha 1998 (a další vydání). Publikace na rozdíl od výše uvedených mají charakter učebnice; zejména výklady o starší literatuře od J. Lehára a první půli 20. století od J. Holého představují svou koncepcí velmi kvalitní učební texty.

Machala, L., Petrů, E. **PANORAMA ČESKÉ LITERATURY**. Olomouc 1994 (a další vydání). Další vysokoškolská učebnice či přehledová příručka; její koncept je na rozdíl od předchozí více tradiční. Existuje i multimediální verze na DVD (Olomouc 2008).

Kol. autorů. **LEXIKON ČESKÉ LITERATURY, OSOBNOSTI, DÍLA, INSTITUCE** 1 – 4. 7 svazků., 1988–2008. (1. a 2. díl pod redakcí V. Frosta, 3. díl pod redakcí J. Opelíka, 4. pod redakcí L. Merhauta). Reprezentativní encyklopedické dílo obsahující českou literaturu od nejstarších dob do roku 1945. Větší část hesel zaujímají jména autorů prozaiků, básníků a dramatiků, ale i překladatelů, literárních kritiků a historiků, a rovněž anonymní díla starší české literatury. Lexikon zahrnuje také časopisy, sborníky a almanachy, literární sdružení a skupiny, nakladatelství a tiskaře. Každé heslo je rozděleno na část výkladovou a část obsahující bibliografické údaje a soupis další literatury, která se k heslu vztahuje.

Janoušek, P. a kol. **SLOVNÍK ČESKÝCH SPISOVATELŮ OD ROKU 1945**. 2 díly. Praha 1995, 1998. Navazuje chronologicky i strukturou hesla na Lexikon, hesla jsou stručnější.

Dokoupil, B. a kol. **SLOVNÍK ČESKÝCH LITERÁRNÍCH ČASOPISŮ, PERIODICKÝCH LITERÁRNÍCH SBORNÍKŮ A ALMANACHŮ**. Brno 2002. Zahrnuje hesla periodik a literárních sborníků v letech 1945–2000.

Oba tyto slovníky byly spojeny a transformovány do webového **SLOVNÍKU ČESKÉ LITERATURY PO ROCE 1945**, který je nadále aktualizován a soustředí se na literaturu v letech 1945 – 2000. Najdete jej na adrese <http://www.slovníkceskeliteratury.cz> .

Kol. autorů. **SLOVNÍK BÁSNICKÝCH KNIH**. Praha 1990. Jde o slovník literárních děl, konkrétně básnických knih; heslář obsahuje významná díla od přelomu 18. a 19. století až do roku 1945. Naskenovaný je dostupný zde:

www.ucl.cas.cz/edicee/prirucky/slovnikove/140-slovník-basnicky-knih

Dokoupil, B., Zelinský, M. a kol. **SLOVNÍK ČESKÉ PRÓZY 1945–1994**. Ostrava 1994. Jiný příklad slovníku literárních děl, tentokrát zaměřeného na prozaické knihy (romány, novely, sbírky povídek) vycházející v období 1945–1994. Stejně jako v předchozím slovníku zachycují hesla vždy strukturu daného díla, podávají jeho interpretaci a ve stručnosti také analyzují jeho dobové přijetí.

11.4 Bibliografie

Bibliografie (nepoužívaným českým jménem knihopis) nám umožňuje orientovat se v publikační produkci; pod pojem bibliografie lze zahrnout různé **souписы publikací**; nás budou zajímat takové, které slouží odborné práci v bohemistice.

Obecně můžeme bibliografie rozlišovat podle různých kritérií: např. podle záběru na všeobecné (sledují veškeru produkci), oborové (zaměřující se na jeden obor nebo na skupinu příbuzných oborů), autorské (dílo jednoho autora); podle typů publikací na bibliografie knižní, článkové, časopisecké atd.

Oborové bibliografie

Oborové bibliografie jsou důležitou pomůckou pro práci na jakémkoliv odborném tématu; většinou shrnují všechnu relevantní produkci vymezeného časového úseku, jsou utříděny tematicky, ale obsahují rejstříky, které umožňují rychlé dohledání údajů i podle jiného než tematického klíče (zejm. jmenného).

BIBLIOGRAFIE ČESKÉ LINGVISTIKY. Celkem 33 svazků pro léta 1945 – 2001; obsahuje roztríděné a anotované záznamy o publikacích všech typů oborově náležejících do jazykovědy; pro starší období svazky vždy po pěti letech, pro novější sešity vždy pro jeden rok.

ČESKÁ LITERARNÍ BIBLIOGRAFIE 1945–1963: soupis článků, statí a kritik z knižních publikací a periodického tisku let 1945–1963 o dílech soudobých českých spisovatelů. 3 svazky (1. díl A-M, 2. díl N-Ž, 3. díl rejstříky) věnované anotované produkci literárněvědné i publicistické o české literatuře od národního obrození; zahrnuje léta 1945–1963, později doplněno několikerými dodatky.

ČESKÁ LITERÁRNÍ VĚDA. Postupně sešitově pro jednotlivé roky vydávaná bibliografie podobného typu jako Bibliografie české lingvistiky. Existuje pro léta 1961 – 1980.

Bibliografické databáze

S rozvojem výpočetní techniky se upouští od knižně vydávaných bibliografií a vytvářejí se počítačové databáze, které poskytují mnohem větší možnosti pro vyhledávání a filtrování záznamů, větší rychlost práce a také umožňují jednoduše údaje opravovat a doplňovat, což u knižních bibliografií bylo komplikované.

BIBLIOGRAFIE ČESKÉ LITERÁRNÍ VĚDY (OD ROKU 1945). Bibliografické databáze provozované Ústavem pro českou literaturu Akademie věd ČR pro oblast literárně vědné bohemistiky. V současnosti má podobu dvou samostatných databází.

Bibliografie od roku 1961 (ISIS): <http://isis.ucl.cas.cz/> Zahrnuje záznamy o knihách sbornících, člancích ad. o české literatuře publikovaných od roku 1961 do roku 2012. Vznikla přepsáním výše zmíněné bibliografie Česká literární věda pro léta 1962–1980 a jejím postupným doplňováním. Doplňování bylo k 1. srpnu 2012 ukončeno.

Bibliografie ÚČL (Aleph): <http://biblio.ucl.cas.cz> . Nová databáze byla vytvářena od roku 2012 v systému ALEPH, zahrnuje údaje od roku 2012 a údaje pro léta 1945–1960 (postupně vkládané, zatím nedokončeno).

RETROSPEKTIVNÍ BIBLIOGRAFIE (1774–1945). Na adrese <http://retrobi.ucl.cas.cz/retrobi/> je k dispozici bibliografie pro starší období. Vznikla na-

skenováním lístkového katalogu – vyhledávání v této databázi proto funguje jen velmi omezeně (mnoho lístků je psáno rukou a OCR program je není schopen přečíst); pro hledání je potřeba katalogem listovat – lístky jsou uspořádány v pořádku autorském a odkazovém, vždy abecedně a u každého autora chronologicky.

Jiné bibliografie

Význam pro regionální výzkum literárněhistorický i jazykovědný mají regionální vlastivědné bibliografie. Pro oblast severní Moravy a Slezska je to **BIBLIOGRAFIE HISTORICKO-VLASTIVĚDNÉ LITERATURY SEVEROMORAVSKÉHO KRAJE** (7 svazků pro léta 1945 – 1990), poté se změněným názvem **BIBLIOGRAFIE HISTORICKO-VLASTIVĚDNÉ LITERATURY SEVERNÍ MORAVY A SLEZSKA** (od roku 1991).

Při výzkumu díla jednotlivých autorů jsou důležité autorské bibliografie. Jsou zpracovány a vydány jen pro některé autory – např. *Bibliografie Karla Čapka* (připravil B. Mědílek), *Bibliografie Jaroslava Haška* (připravil týž), *Soupis díla Aloise Jiráska a literatury o něm* (připravil J. Kunc). Personální bibliografie jazykovědců a literárních vědců často vycházejí u příležitosti jejich jubileí časopisecky, popř. ve sbornících.

Pro studium časopisecké produkce mají význam časopisecké bibliografie, které obsahují informace o titulech periodik vydávaných v daném období. Několikasvazková **ČESKÁ RETROSPEKTIVNÍ BIBLIOGRAFIE (NOVINY, ČASOPISY)**, připravená pod vedením J. Kubíčka je dostupná také elektronicky na adrese: http://aleph.mzk.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=sbp01_per

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Jaký slovník byste použili pro vyhledání významu určitého slova?
2. Jaké znáte literárněhistorické práce v české literatuře?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola přinesla základní přehled bohemistických příruček, slovníků, mluvnic, literárněhistorických akademických dějin, kompendií a dalších zdrojů. V závěrečné části jsme se věnovali významu bibliografie a bibliografických databází pro badatelskou práci.

ODPOVĚDI

1. Např. v *Příručním slovníku jazyka českého* nebo ve *Spisovném slovníku jazyka českého*, oba najdeme již na internetu.
  2. Např. *Přehledné dějiny literatury české* od Arna Nováka nebo tzv. Akademické dějiny české literatury.
-

12 STUDENTSKÉ PRÁCE (FORMA A NÁLEŽITOSTI)

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V kapitole uvádíme hlavní kvalifikační žánry vysokoškolských prací, jejich náležitosti a požadavky na ně. Současně se tu věnujeme citační etice, tedy způsobu práce s cizím textem ve vlastním výkladu a zásadám, jak s citováním cizích textů pracovat.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1,5 hodiny

CÍLE KAPITOLY

- Přiblížit hlavní žánry VŠ kvalifikačních prací
  - Charakterizovat jednotlivé formy (referát, seminární práce, bakalářská práce, diplomová práce)
  - Popsat jejich potřebné náležitosti
-

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Kvalifikační práce, referát, seminární práce, bakalářská práce, diplomová magisterská práce.

Součástí studia na vysoké škole, a obory, které studujete, v tomto směru nepředstavují výjimku, je celá řada kvalifikačních a seminárních prací. V čem se tyto práce liší od těch, které jste byli zvyklí psát na škole střední? Podívejme se teď na základní typy prací, k nimž přidáme jejich stručnou charakteristiku.

Referát – základní žánr vysokoškolského studia. Využívá se v seminářích nejrůznějšího typu. Má zejména dvě funkce. Tou nejpodstatnější je **informativní**. Ovšem, komu

předáváte informace? Především vašim kolegům. Tedy: čím kvalitnější váš referát bude, tím lépe se bude vašim kolegům v dané hodině i předmětu studovat, proto je třeba referátu věnovat pozornost. Velmi často jde o text, který má přiblížit konkrétního autora, konkrétní dílo, případně určitý teoretický problém či pojem. Proto je **nezbytně nutné pracovat s odbornou literaturou**. Odborná literatura se nenachází jen na internetu. Je dostupná v knihovnách, případně archivech – o nichž už byla řeč v kapitole 9 – a je nutné s ní pracovat, protože Wikipedie ani Google nejsou vševědoucí, navíc se v nich často nacházejí chyby. Pokud už budete pracovat s odbornou literaturou, je třeba také věnovat pozornost době vzniku konkrétní publikace. Zejména ty, které vznikaly v letech 1948–1989 bývají často zavaleny ideologickým balastem a mnohde se v nich musely objevit fráze o dělnictvu, třídním boji a síle proletariátu, aby knihy vůbec mohly vyjít. To znamená, že nejde mnohdy o knihy dobré, ale je třeba v nich hledat obezřetně a **kriticky číst**. V referátu tedy, často na základě odborné literatury, představíte daného autora, problém, popíšete, jak se na něj dívají odborníci, ale zejména: měli byste se pokusit objasnit i svůj vlastní pohled na dané dílo. Je vždycky dobré v textu konkrétní tvrzení dokladovat citáty, zamýšlet se nad strukturou knihy, nejen na převyprávění děje či popisu hlavních témat. V každém případě ale text referátu slouží jako podklad pro ústní projev, pro prezentaci před seminární skupinou.

Druhou funkcí je funkce **motivační**. Váš referát by měl otevřít diskusi v semináři, proto by měl nabízet vaše vlastní pohledy na dílo (ovšem nikoliv na úrovni líbilo/nelíbilo), o nichž potom můžete s pedagogem i kolegy diskutovat. Právě pokus pojmenovat to, jak jste danému tématu porozuměli, jak jste danou knihu přečetli vám má pomoci při orientaci v mnohdy komplikovaném světě teorie a literárních dějin.

Seminární práce – je vlastně psanou podobou referátu. Měli byste v ní zpracovat připomínky, které uslyšíte při prezentaci referátu, pokud je téma seminární práce jiné než téma referátu, měla by mít tuto strukturu: základní představení sledované osobnosti, nebo teoretického problému, analýza založená na studiu odborné literatury (opět spíše té tištěné, za odbornou literaturu nelze pokládat zápisky ze střední školy nebo nejruznější čtenářské deníky zavěšené na webu), a zejména vlastní pohled na věc, případně interpretace textu podle zadání. Vlastní názor může být formulován i jako kritika názorů odborníků, nebo vlastní vhled do textu. Práce by měla být zakončena závěrem shrnujícím poznatky a seznamem literatury a pramenů. V seminární práci je třeba dodržovat citační pravidla (viz. kapitola 8).

Bakalářská práce – váš první odborný text většího rozsahu. V **Úvodu** se vysvětluje, proč jste si zadané téma zvolili, jakým způsobem o něm budete psát a jak je práce strukturovaná, čemu se věnujete v jednotlivých kapitolách. V první části se vymezuje problém, zde se převážně pracuje s odbornou literaturou, dílo autora se začleňuje do historického a dobového kontextu, popisují se základní terminologické otázky a tématem spojené. V **dalších částech** se potom analyzuje vybraná látka, a to podle toho, jak je práce zaměřená. Může jít o analýzy motivické, tematické, veršové, naratologické, popisuje se verš, styl autora, způsoby vyprávění apod. V obou těchto pasážích se kombinuje odkazování

s citacemi. V **Závěru** se shrne to, k čemu jste dospěli. Potom následuje **Seznam literatury**, do nějž se zahrnují knihy, se kterými jste přímo pracovali a které citujete, nebo parafrázujete. Úvod a Závěr je lepší psát nakonec, až se struktura práce ukáže ve své plnosti. Bakalářskou práci je nezbytné i po částech **konzultovat** s vedoucím práce, abyste společně mohli promýšlet, jestli váš typ psaní a uvažování splňuje požadavky, které s bakalářskou prací souvisejí. Je také velice důležité dbát i na otázku stylu. V bakalářské práci byste se měli přiblížit odbornému jazyku, vyvarovat se různých publicistických frází, není dobré snažit se vyprávět příběh, ale spíše popisovat a analyzovat konkrétní jevy. Prostor a čas je třeba si ponechat také na jazykovou korekturu a důsledné sjednocení citační normy, protože i tyto věci jsou součástí hodnocení. Sama bakalářská práce je pak hodnocena podle těchto kritérií: Nakolik uchazeč(ka) naplnil(a) vytčené cíle. V čem jsou nové poznatky, případně přínos práce, jazyková a formální úroveň práce, včetně citační normy. Práce s odbornou literaturou. Dále v posudcích následuje prostor pro vedoucího, či oponenta, aby formulovali své náměty a připomínky, případně položili otázky. Na obhajobu bakalářské práce je potom třeba se připravit a na dané otázky si promyslet odpovědi.

Minimální rozsah bakalářské práce z bohemistiky je stanoven na 40 normostran (1ns = 30 řádků po 60 úhozech, tedy 72 tisíc znaků vč. mezer).

Magisterská diplomová práce je rozsahem ještě obsáhlejší než bakalářská práce (požaduje se minimálně 60 normostran, tedy 108 tis. znaků). Volíte si ji podle toho, jak se vám líbí témata, která vyvěsí vaši pedagogové v příslušných termínech, případně, pokud je váš zájem už dlouho jasně zaměřen, požádáte pedagoga, který vám je ochoten a schopen vést práci s vaším vlastním tématem, které může navazovat na práci bakalářskou. Diplomová práce je už přesněji soustředěna na konkrétní téma, které ještě nebylo detailněji zpracováno v odborné literatuře, student(ka) v něm přinese **nový, vlastní pohled** na daný problém vycházející z vlastních analýz. Odborná literatura už tu slouží jen jako vodítko a podpora pro studentovo uvažování. Uveďme si příklad. Pokud třeba v rámci bakalářské práce někdo chce psát o spisovateli Janu Balabánovi, může vypracovat první kapitulu, ve které představí jeho život, bibliografii apod., a potom se zaměří na určité téma v jeho románech. Pokud ale chce psát magisterskou diplomovou práci o stejném autorovi, takováto kapitola je nadbytečná a životní záležitosti se, jsou-li relevantní, připomínají přímo v textu. Student(ka) si musí všimnout něčeho, co ještě nebylo popsáno, např. by tak mohla vzniknout práce s názvem Využití du-formy v prózách Jana Balabána, protože právě využívání druhé osoby (ty, vy) je pro něj charakteristické a ucelená odborná studie, která by toto sledovala, zatím neexistuje. A právě množství nových poznatků se pak posuzuje při obhajobě práce, jejíž průběh je jinak shodný s obhajobou práce bakalářské.

KONTROLNÍ OTÁZKY

1. Jaké funkce plní referát?

2. V jaké fázi bakalářské práce je dobré si napsat Úvod a Závěr?
  3. Co je hlavním cílem magisterské práce?
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola ukázala, jakým způsobem by měl vysokoškolský student pojímat hlavní kvalifikační práce: referát, seminární práci, ale především práce bakalářské a magisterské.

ODPOVĚDI

1. Funkci informativní a motivační.
  2. Až v závěrečné fázi, tedy po napsání celé práce, kdy můžeme obě klíčové části mnohem lépe formulovat.
  3. Přinést nový, vlastní pohled na konkrétní vybrané téma.
-

DALŠÍ ZDROJE

DROZENOVÁ, W. *Etika vědy v České republice*. Praha: Filosofia, 2010.

ECO, U. *Jak napsat diplomovou práci*. Votobia: Olomouc, 1997.

ŠANDEROVÁ, J. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách. Několik zásad pro začátečníky*. Praha: Slon, 2007.

---

13 SLOVNÍČEK POJMŮ Z LINGVISTIKY A LITERÁRNÍ VĚDY

13.1 Lingvistika

A

Abreviatura – zkratka

Adjektivum – přídavné jméno

Adjunkce – přimykání

Adresát – příjemce zprávy (obecně) sdělení

Adverbiale – příslovečné určení

Adverbium – příslovce

Adverzativní – odporovací

Afix – morfém (předpona, přípona)

Akcent – přízvuk

Akronymum – zkratka, zkratkové slovo

Aktivum – činný rod

Akuzativ – 4. pád

Alternace – střídání hlásek

Antonymie – významový opak

Apozice – přístavek

Argot – hantýrka, mluva určitých společenských vrstev

Artikulace – výslovnost

Aspekt – vid

Asyndetický – bezespoječný, beze spojky

Atribut – přívlastek

Atribut verbální – doplněk

Augmentativum – zveličelé slovo

B

Bilingvismus – dvojjazyčnost

Bohemikum – české slovo v cizojazyčném textu

Bohemismus – český slovní tvar nebo výraz v cizojazyčném textu

C

Casus – pád

D

Dativ – 3. pád

Deklinace – skloňování

Deminutivum – zdrobnělina

Denotace – vztah označení

Denotát – označovaný jev

Derivace – odvozování

Designace – označování

Designans (designátor) – označující forma znaku

Designatum (designát) – znakem označovaný jev

Determinace – určování

Diachronní – vývojový

Diakritika – systém rozlišovacích znamének

Dialekt – nářečí

Dialog – sled výpovědi několika mluvčích

Diftong – dvojhhláska

Diglosie – koexistence jazyků

Disjunktivní – vylučovací (např. spojkou)

Divergence – rozrůznění jazyků

Duál – dvojné číslo

Dubleta – dvojtvar

Dysfemismus – hanlivé slovo

E

Elipsa – výpustka

Enklitikon – příklonka

Eufemismus – zjemňující výraz

F

Fakultativní – nepovinný

Femininum – ženský rod

Flexe – ohýbání

Foném – fonologická jednotka

Fráze – větný úsek

Frazém – ustálené slovní spojení

Futurum – budoucí čas

G

Genitiv – 2. pád

Genus – rod

Genus verbi – slovesný rod

Glosa – okrajová poznámka

Gradace – stupňování

Gradační – stupňovací

Grafém – jednotka psací soustavy

Gramatika – mluvnice

H

Historismus – jazykový přežitek

Homonymie – souzvučnost slov (významový rozdíl)

Hypokoristikon – domácké slovo

Hyponymie – podřazenost slov

Hypotaktický – podřadný

I

Idiolekt – styl jazykového projevu jednotlivce / skupiny

Idiom – frazém s jedinečným významem

Ikona – druh znaku

Imperativ – rozkazovací způsob

Imperfektivum – nedokonavý vid

Index – druh znaku

Indikativ – oznamovací způsob

Infinitiv – neurčitek

Infix – vkladný morfém

Iniciála – počáteční písmeno

Instrumentál – 7. pád

Interdialekt – nadnářeční útvar

Interjekce – citoslovce

Interpunkce – systém skladebních znamének

Intonace – větná melodie

Inverze – obrácený slovosled

J

Juxtapozice – spřahování, spřežky

K

Kalk – doslovný překlad

Kauzální – příčinný

Kodifikace – uzákonění jazykového projevu

Koherence – funkční soudržnost textu

Koheze – významová soudržnost textu

Komparativ – 2. stupeň adjektiv

Kompetence – jazyková způsobilost

Kompozice – skladba

Kompozitum – složenina

Komunikace – dorozumívání

Komunikant – účastník komunikace

Komunikát – sdělení

Kondicionál – podmiňovací způsob

Kongruence – shoda

Konjugace – časování

Konjunkce – spojka

Konotace – význam podmíněný situačně a individuálně

Konsekutivní – důsledkový (ob. po sobě jdoucí)

Konsonant – souhláska

Kontext – okolnosti promluvy

Kontrakce – stahování

Konvence – ujednání

Konvergence – sblížení jazyků

Koordinace – přiřazování

Kopulativní – slučovací

Korpus – soubor textů

Kvantita – délka samohlásek

L

Langage – mluva

Langue – jazyk, jazykový systém

Lexém – lexikální jednotka

Lexikon – slovník

Lokál – 6. pád

M

Maskulinum – mužský rod

Meliorativum – zjemňující slovo

Modifikace – obměna

Modus – způsob

Monolog – projev jediného mluvčího

Morfém – tvaroslovná jednotka

N

Negace – zápor

Neologismus – novotvar

Neutrum – střední rod

Nominativ – 1. pád

Norma – jazykové zákonitosti

Numerale – číslovka

Numerus – číslo

O

Obligatorní – závazný

Onomatopoeie – zvukomalebné citoslovce

Opozitum – antonymum; slovo opačného významu

P

Parataktický – souřadný

Parole – mluva, řeč

Participium – přičestí

Partikule – částice

Pasivum – trpný rod

Pejorativum – hanlivé slovo

Perfektivum – dokonavý vid

Performance – realizace jazykové způsobilosti

Persona – osoba

Plurál – množné číslo

Polysémie – mnohoznačnost slov

Pozitiv – 1. stupeň adjektiv

Predikace – přisuzování

Predikát – přísudek

Prefix – předpona

Prepozice – předložka

Préteritum – minulý čas

Prézens – přítomný čas

Pronominum – zájmeno

R

Radix – kořen slova

Rekce – řízenost

Réma – jádro výpovědi

S

Signifikant – označující forma znaku

Signifié – znakem označovaný jev

Signifikace – vztah označujícího a označovaného

Singulár – jednotné číslo

Slang – profesní jazyk

Sociolekt – společenská varieta jazyka

Subjekt – podmět

Subordinace – podřízenost

Substantivum – podstatné jméno

Sufix – přípona

Superlativ – 3. stupeň adjektiv

Symbol – druh znaku

Syndetický – spoječný, se spojkou

Synchronní – soudobý

Synonymie – souznačnost slov

Syntagma – skladební dvojice

T

Téma – východisko výpovědi

Tempus – čas

Text – nadvětný útvar

U

Úzus – způsob užívání; zaběhnutý postup

V

Varianta – obměna

Varieta – jazykový útvar

Verbální – slovesný; slovní

Verbum – sloveso

Vokál – samohláska

Vokativ - 5. pád

Vulgarismus – hrubé slovo

Z

Znak – jednotka označování

Ž

Žargon – hantýrka

13.2 Literární věda

A

Adaptace - úprava

Adresát – příjemce sdělení

Aktualizace – ozvláštnění

Alegorie – jinotaj

Almanach – sborník textů

Aluze – narážka

Anafora - opakování slov na začátku veršů

Antologie – výběr z textů

Artefakt – umělecké dílo

Autor – původce textu

B

Beletrie – krásná literatura

Biografie – životopis

Brachylogie – úsečné vyjádření; zkratka

Burleska – typ humorné, obvykle výpravné poezie

C

Causerie – vtipná úvaha

Commedia dell'arte – typ barokního improvizovaného divadla

D

Daktyl – druh verše

Deus ex machina – náhlý obrat v ději

Distichon – dvojverší

Drama – literární druh

E

Epifora – opakování slov na konci veršů

Epigon – napodobitel

Epigram – krátká satirická báseň

Epika – literární druh rozvíjející děj

Epiteton – básnický přívlastek

Esej – publicistický útvar

Expozice – úvodní část literárního díla

Epizeuxis - opakování slov v jednom verši

Epanastrofa – opakování slov na konci a na začátku veršů

Eufonie – libozvuk

F

Fabule – předmět vyprávění

Figura – výrazový a ozvlášťující prostředek

Fikce – výsledek imaginace

Forma – způsob ztvárnění díla

G

Genius loci – duch místa

Gradace – stupňování

H

Hyperbola – nadsázka

Ch

Charakteristika – popis

Chronotop – časoprostor díla

I

Iktus – metrický důraz

Imitace – nápodoba

Interpretace – výklad

Ironie – uštěpačný výsměch

J

Jamb – druh verše

K

Kaligram – text ve formě obrazu

Katachréze – druh metafory (spojení logicky nespojitelného)

Katastrofa – závěr děje

Kolize – komplikace děje

Komedie – dramatický žánr

Kompozice – skladba

Konkretizace – dourčení významu výkladem

Kontrast – protiklad

Krize – vyhocení děje

L

Lyrika – nedějový literární druh

M

Metafora – druh obrazného pojmenování

Metonymie – obrazné pojmenování na základě věcné souvislosti

Metrika – pravidla výstavby verše

Metrum – rozměr verše

Mimesis – nápodoba

Motiv – nejmenší jednotka významového plánu díla

Mýtus – báje

N

Narace – vyprávění

Novela – prozaický útvar kratšího až středního rozsahu

O

Obsah – předmět literárního sdělení

Oxymóron – protimluv

P

Parabola – podobenství

Parafráze – volné zpracování

Parodie – karikující zpracování

Peripetie – dějový zvrát

Personifikace – metaforické zosobnění

Plagiát – napodobenina

Poéma – rozsáhlá báseň

Poetismus – básnický prostředek; umělecký směr

Poezie – veršovaná literatura

Point of view – úhel pohledu ve vyprávění

Pointa – vyvrcholení děje

Polemika – spor

Povídka – kratší prozaický útvar

Produkce – tvorba

Próza – neveršovaná literatura

Pseudonym – krycí jméno

R

Recenze – publicistický kritický žánr

Recepce – přijetí díla

Recipient – příjemce

Reflexe – úvaha

Reminiscence – připomínka

Repetice – opakování

Retardace – zpomalení (např. děje)

Román – rozsáhlý prozaický útvar

Rým – hlásková shoda veršů

Rytmus – pravidelný sled podobných jevů

S

Sarkasmus – druh posměšku

Satira – výsměšné pojednání

Strofa – sloka

Styl – sloh

Synekdocha – druh obrazného opakování

Syžet – dějové schéma

T

Téma – ústřední námět

Tragédie – dramatický druh

Transfer – přenos

Travestie – zesměšňující zpracování

Trochej – druh verše

Tropus / tropy – prostředky obrazného významu

V

Variace – obměna

Verš – jednotka výstavby poezie

Ž

Žánr – druh

LITERATURA

Základní

HOLMEROVÁ, E. *Minimum akademického bontonu aneb Jak neuklouznout na akademické půdě*. Praha: Grada, 2014.

MEŠKO, D., KATUŠČÁK, D., FINDRA, J. et al. *Akademická příručka*. Martin: Osveta, 2006.

ŠANDEROVÁ, J. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách. Několik zásad pro začátečníky*. Praha: Slon, 2007.

ŠTOCHL, M. *Jak na VŠ: Bohemistika*. Praha: Akropolis, 2007.

Další doporučená literatura:

DROZENOVÁ, W. *Etika vědy v České republice*. Praha: Filosofia, 2010.

ECO, U. *Jak napsat diplomovou práci*. Votobia: Olomouc, 1997.

FEŘTEK, T. *Co je nového ve vzdělávání*. Praha: Nová beseda, 2015.

HALÍK, T. et al. *K čemu dnes humanitní vědy?* Praha: Togga, 2008.

KRÁMSKÝ, D. *O povaze humanitních věd*. Liberec: Bor, 2008.

LIESSMANN, K. P. *Teorie nevzdělanosti*. Praha: Academia, 2009.

NUSSBAUMOVÁ, Martha C. *Ne pro zisk: Proč demokracie potřebuje humanitní vědy*. Praha: Filosofia, 2017.

SOKOL, J. *Dluh života: Články eseje, glosy*. Praha: Univerzita Karlova, 2016.

SHRnutí STUDIjNÍ OPORY

Opora se zabývala nejprve pojmem univerzita a proměnou rolí této instituce. Popsala základní komunikační dovednosti v univerzitním a akademickém prostředí. Současně naznačila hlavní struktury a status univerzity a jejích hlavních představitelů (rektor, děkan, akademický senát). Seznámili jsme se rovněž se strukturou Slezské univerzity v Opavě. Ukázali jsme si podrobněji „filologii“, jeden z vědeckých oborů, který je tvořen dalšími podobory věnovanými jednotlivým jazykovým studiím. Dále se opora věnovala vymezení jazykovědy a literární vědy a jejich klíčových pojmů: jazyka a literatury, stejně jako diferenciaci do dalších zásadních subdisciplín.

Seznámili jsme se také s hlavními tzv. paměťovými institucemi pěstujícími bohemistiku jako vědní obor. Těmi jsou především vysoké školy a dva vědecké ústavy Akademie věd ČR. Vedle toho nepominutelný význam pro bohemistiku mají také literární archivy a muzea. Potřebný prostor jsme věnovali i informačním zdrojům a nejdůležitější literatuře oboru (z lingvistiky i literární vědy).

Poslední část se již zabývala praktickými radami při tvoření jednotlivých kvalifikačních typů vysokoškolských prací (práce seminární, bakalářská a magisterská). Celý materiál byl uzavřen praktickým slovníčkem, v němž jsme představili základní termíny lingvistiky i literární vědy.

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

	Čas potřebný ke studiu		Cíle kapitoly
	Klíčová slova		Nezapomeňte na odpočinek
	Průvodce studiem		Průvodce textem
	Rychlý náhled		Shrnutí
	Tutoriály		Definice
	K zapamatování		Případová studie
	Řešená úloha		Věta
	Kontrolní otázka		Korespondenční úkol
	Odpovědi		Otázky
	Samostatný úkol		Další zdroje
	Pro zájemce		Úkol k zamyšlení

Název: **Bohemistický proseminář**

Autor: **Mgr. Jan Heczko, Ph.D., Mgr. Jakub Chrobák, Ph.D., Mgr. Oskar Mainx, Ph.D., Mgr. Martin Tichý, Ph.D.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Určeno: studentům SU FPF Opava

Počet stran: 00

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.